

VÝBOR PRE NÁRODNOSTNÉ MENŠINY A ETNICKÉ SKUPINY

Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť

Materiál na 51. zasadnutie výboru
Bod č. 6

Informácia o plnení úloh vyplývajúcich z Akčného plánu ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025

Podnet:

Plán činnosti výboru na rok 2023

Obsah materiálu:

1. Návrh uznesenia
2. Predkladacia správa
3. Vlastný materiál

Predkladá:

Ondrej Pöss

podpredseda Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny

Bratislava december 2023

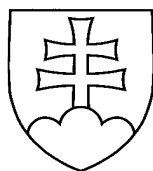
Úrad vlády Slovenskej republiky

Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny

Bratislava december 2023

Predkladacia správa

Materiál *„Informácia o plnení úloh vyplývajúcich z Akčného plánu ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025“* (ďalej „Akčný plán“) predkladá predseda Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny (ďalej „výbor“) v zmysle Plánu činnosti výboru na rok 2022. Cieľom materiálu je poskytnúť členom a členkám výboru priebežné informácie týkajúce sa plnenia Akčného plánu.

**NÁVRH UZNESENIA VÝBORU
PRE NÁRODNOSTNÉ MENŠINY
A ETNICKÉ SKUPINY**

č.

zo 6. decembra 2023

TÝKAJÚCE SA CELÉHO VÝBORU

k Informácia o plnení úloh vyplývajúcich z Akčného plánu ochrany práv osôb
patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám
na roky 2021 – 2025

Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny

A. berie na vedomie

A.1 Informáciu o plnení úloh vyplývajúcich z Akčného plánu ochrany práv osôb
patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025

**Informácia o plnení úloh vyplývajúcich z Akčného plánu ochrany práv osôb patriacich
k národnostným menšinám a etnickým skupinám
na roky 2021 – 2025**

Vláda SR uznesením č. 461 z 25. augusta 2021 schválila Správu o plnení úloh z Akčného plánu ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2016 – 2020 a Akčný plán ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025 (ďalej len „Akčný plán“). Vláda SR zároveň týmto uznesením uložila relevantným subjektom úlohu zabezpečiť plnenie jednotlivých úloh vyplývajúcich z Akčného plánu.

V nadväznosti na schválenie akčného plánu, zriadil splnomocnenec Koordinačnú radu na plnenie Akčného plánu ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025 (ďalej ako „koordinačná rada“). Koordinačná rada bola zriadená na obdobie od 15. októbra 2021 do 30. júna 2026. Skladá sa z 8 zástupcov štátnej správy (Ministerstva kultúry SR, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstva vnútra SR, Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR, Úradu vlády SR, Úradu splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny, Štatistického úradu SR a Slovenského národného strediska pre ľudské práva), ktorí sú gestormi jednotlivých aktivít/opatrení. Koordinačná rada bola zriadená na základe potreby nastavenia spolupráce Úradu splnomocnenca ako hlavného gestora akčného plánu s gestormi jednotlivých aktivít a opatrení a navrhnutie postup ich plnenia.

Akčný plán pozostáva z 6 operačných cieľov, rozdelených do 34 úloh:

1. Oblasť legislatívneho a inštitucionálneho zabezpečenia ochrany práv a postavenia národnostných menšín
2. Oblasť participácie príslušníkov národnostných menšín na veciach, ktoré sa ich týkajú
3. Oblasť zhromažďovania údajov týkajúcich sa národnostných menšín a materinského jazyka a zlepšenie informovanosti verejnosti o národnostných menšinách a etnických skupinách
4. Oblasť zlepšovania podmienok vymožitelnosti jazykových práv národnostných menšín a etnických skupín v praxi
5. Oblasť kontinuálneho zlepšovania podmienok rozvoja kultúry národnostných menšín
6. Oblasť zlepšovania podmienok národnostného školstva

Koordinačná rada zasadá raz až dvakrát do roka (v roku 2023 zasadala 6. februára), kde jednotlivé rezorty odpočítujú plnenie stanovených úloh za daný rok. Odpočet úloh sa uskutoční aj na poslednom zasadnutí Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny v danom roku. Vzhľadom na to, že 25. októbra bola vymenovaná nová vláda Slovenskej republiky, ÚSVNM požiadal jednotlivé ministerstvá o renomináciu členov do Koordinačnej rady. Rezorty tejto požiadavke vyhovel.

Odpočty jednotlivých rezortov/gestorov za rok 2023 sú uvedené v prílohách. Odpočet z hore uvedených objektívnych dôvodov neposlalo Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR. Odpočet úloh pripravil Úrad vlády SR, Úrad splnomocnenca vlády

SR pre národnostné menšiny, Ministerstvo kultúry, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstvo vnútra SR, Štatistický úrad SR a Slovenské národné stredisko pre ľudské práva.

ODPOČET PLNENIA ÚLOH OPERAČNÝCH CIEĽOV
AKČNÉHO PLÁNU OCHRANY PRÁV OSÔB PATRIACICH K NÁRODNOSTNÝM
MENŠINÁM A ETNICKÝM SKUPINÁM NA ROKY 2021 – 2025
Z POZÍCIE MINISTERSTVA KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
ZA ROK 2023

OBLASŤ KONTINUÁLNEHO ZLEPŠOVANIA PODMIENOK ROZVOJA KULTÚRY A MÉDIÍ NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

1. V súčinnosti s národnostnými menšinami zefektívniť systém podpory kultúry národnostných menšín a etnických skupín vrátane znižovania administratívnej náročnosti, vytvorenia mechanizmov inštitucionálnej podpory menšinových organizácií a spolkov a flexibilnejších mechanizmov podpory profesionálnych menšinových divadelných a umeleckých telies, viacročných projektov a možnosti čerpať finančné prostriedky už od začiatku kalendárneho roka.

Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 287 zo 7. júna 2023 uznala vietnamskú komunitu žijúcu v Slovenskej republike za národnostnú menšinu. Vláda Slovenskej republiky týmto uznesením zároveň odporučila ministerke kultúry Slovenskej republiky, aby zohľadnila kultúrne potreby vietnamskej národnostnej menšiny predovšetkým vo vzťahu k Fondu na podporu kultúry národnostných menšín a začala proces zmeny zákona č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

So zreteľom na znalosti Fondu na podporu kultúry národnostných menšín v oblasti aplikačnej praxe zákona, uskutočnilo Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky v súvislosti s touto úlohou viacero stretnutí s riaditeľkou fondu. Následne vecne príslušné útvary Ministerstva kultúry Slovenskej republiky vypracovali paragrafové znenie návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov tak, aby mohli byť kultúrne potreby vietnamskej národnostnej menšiny zohľadnené v najkratšom možnom čase. V návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon o fonde, boli okrem zmien vyplývajúcich z uznania vietnamskej národnostnej menšiny zapracované aj ďalšie úpravy nevyhnutné pre prijatie opatrení potrebných pre okamžité zlepšenie fungovania fondu. Novela by zároveň reflektovala aj na legislatívne zmeny v oblastiach inšpekcie práce, nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky poskytlo informáciu o pripravenom návrhu novely zákona v rámci 50. zasadnutia Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, ktoré sa uskutočnilo 20. septembra 2023. V nadväznosti na úlohu B.1 uznesenia č. 225/2023 prijatého Výborom pre národnostné menšiny a etnické skupiny na predmetnom zasadnutí, zriadila ministerka kultúry priezrazové pracovné zoskupenie za účelom vypracovania nového návrhu novely predmetného zákona. Členmi pracovnej skupiny sú odborníci nominovaní členmi komory národnostných menšín Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny, ako aj zástupcovia vecne príslušných organizačných útvarov Ministerstva kultúry Slovenskej republiky, splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny a riaditeľka Fondu na podporu kultúry národnostných menšín. Úvodné zasadnutie pracovnej skupiny sa uskutočnilo 11. októbra 2023 a jeho cieľom bolo zahájenie spolupráce a získanie komplexných podkladových informácií odrážajúcich priority a potreby jednotlivých národnostných menšín.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky považuje Fond na podporu kultúry národnostných menšín za jeden z najdôležitejších nástrojov realizácie podpornej politiky štátu vo vzťahu ku kultúre národnostných menšín žijúcich v Slovenskej republike a zároveň aj za nástroj plnenia medzinárodnoprávných záväzkov Slovenskej republiky v tejto oblasti. Zámerom Ministerstva kultúry Slovenskej republiky je, aby bol návrh novely zákona o Fonde na podporu kultúry národnostných

menšín pripravený participatívnym spôsobom a aby sa ním vytvorili objektívne podmienky rozvoja kultúrnych hodnôt národnostných menšín.

2. Podpora projektov v oblasti kultúry pre znevýhodnené skupiny detí a mládeže príslušníkov národnostných menšín ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením prostredníctvom dotačného programu Kultúra znevýhodnených skupín (vrátane detí z centier pre deti a rodiny, reedukačných zariadení, diagnostických centier, liečebno-výchovných sanatórií, detí a mládeže z centier pre deti a rodiny s resocializačným programom, detí žijúcich v marginalizovaných rómskych komunitách, detí utečencov, detské obeť násilia).

Odbor nehmotného kultúrneho dedičstva a kultúrnej inklúzie sekcie kultúrneho dedičstva a štátneho jazyka Ministerstva kultúry Slovenskej republiky prostredníctvom dotačného programu *Kultúra znevýhodnených skupín* podporil v roku 2023 celkovo 26 projektov v súhrnnej výške 195 500 eur, z toho pre deti a mládež 22 projektov podporených sumou 156 500 eur.

Rozdelenie projektov podľa primárnych oblastí:

- *kultúra marginalizovaných rómskych komunit* – 5 podporených projektov, z toho pre deti a mládež 5 projektov podporených sumou 23 500 eur,
- *kultúrna integrácia migrantov* – 1 podporený projekt, z toho pre deti a mládež 1 projekt podporený sumou 12 000 eur,
- *kultúra detí z detských domovov, reedukačných zariadení, diagnostických centier, liečebno-výchovných sanatórií a resocializačných zariadení* – 6 podporených projektov, z toho pre deti a mládež 6 projektov podporených sumou 20 000 eur,
- *prevencia a eliminácia všetkých foriem násilia, diskriminácie, rasizmu, xenofóbie a extrémizmu, výchova k tolerancii a rozvoj medzikultúrneho dialógu (predchádzanie predsudkom a stereotypom, posilňovanie vzťahov medzi znevýhodnenými skupinami a majoritou a vzťahov medzi znevýhodnenými skupinami obyvateľstva navzájom)* – 14 podporených projektov sumou 140 000 eur, z toho pre deti a mládež 10 projektov podporených sumou 101 000 eur.

Podporené boli kultúrne aktivity s dôrazom na interaktívne zapájanie znevýhodnených skupín detí a mládeže žijúcich v marginalizovaných rómskych komunitách, v resocializačných zariadeniach. Zámerom bolo najmä rozvíjať ich motorické, tvorivé a intelektuálne schopnosti s cieľom podporiť ich začlenenie do spoločnosti. Podporené boli vzdelávacie aktivity akými sú tvorivé dielne, neformálne kultúrno-spoločenské podujatia, výskumy a kreatívne podujatia v predmetnej oblasti.

3. Rozvoj odborných zručností zamestnancov rezortu kultúry v oblasti významu a prínosu kultúry jednotlivých národnostných menšín a etnických skupín, odbúravanie predsudkov a stereotypov vo vzťahu k osobám patriacim k národnostným menšinám a etnickým skupinám s cieľom predchádzať diskriminácii, depolarizácii v spoločnosti, premosťovaniu komunít, posilniť demokratické mechanizmy otvorenej spoločnosti.

Národné osvetové centrum prispieva k odbúravaniu predsudkov a stereotypov vo vzťahu k osobám patriacim k národnostným menšinám a etnickým skupinám s cieľom predchádzať diskriminácii a

depolarizácii v spoločnosti, k premost'ovaniu komúnit a posilňovaniu demokratických mechanizmov otvorenej spoločnosti v rámci všetkých svojich festivalov, podujatí a vzdelávacích aktivít. Na týchto podujatiach sú bez rozdielov integrované skupiny rôznych národnostných menšín a etnických skupín.

V oblasti záujmovej umeleckej činnosti, neprofesionálnej umeleckej tvorby a neformálneho vzdelávania realizuje Národné osvetové centrum aktivity pre celé spektrum obyvateľov Slovenskej republiky. Pri aktivitách akými sú festivaly, celoštátne postupové súťaže, vzdelávacie aktivity, výstavné a prezentačné podujatia, či ďalšie dokumentačno-metodické projekty, sa Národné osvetové centrum zameriava predovšetkým na inklúziu. Základom týchto podujatí boli hodnoty ako tolerancia, rovnosť, vzájomný rešpekt, či komunikácia, a preto sa Národné osvetové centrum snažilo aktivity prispôbovať tak, aby boli aj jazykovo bezbariérové. Vzdelávacie aktivity zamerané na rozvoj odborných zručností boli zasielané a sprístupnené pre kultúrne a vzdelávacie inštitúcie, ktorých činnosť je zameraná na podporu národnostných menšín a etnických skupín bez rozdielu.

4. Poskytovanie odbornej metodickéj pomoci v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti a nehmotného kultúrneho dedičstva organizáciám zameraným na rozvoj kultúrnoosvetovej činnosti a nehmotného kultúrneho dedičstva národnostných menšín a etnických skupín.

Národné osvetové centrum

Národné osvetové centrum v sledovanom období spolupracovalo so Štátnou vedeckou knižnicou v Prešove a jej Dokumentačno-informačným centrom rómskej kultúry. Spolupráca sa zameriavala na spracovávanie a zverejňovanie digitálneho materiálu s obsahom živých prejavov rómskej kultúry na portál kultúry *Slovakiana*, ktorý Národné osvetové centrum prevádzkuje. V roku 2023 bolo spracovaných 65 digitálnych objektov, ktoré dokumentujú rómsku kultúru v troch základných oblastiach: oblasť orálnej histórie, oblasť hudobného dedičstva a oblasť rómskych remesiel.

Slovenské národné múzeum

SNM – Múzeum kultúry karpatských Nemcov v Bratislave v sledovanom období pokračovalo v úzkej spolupráci s Karpatskonemeckým spolkom a Karpatskonemeckým kultúrnym združením. Spolupráca bola realizovaná v Domoch stretávania Karpatskonemeckého spolku.

SNM – Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku v Bratislave v rámci svojej metodickej činnosti poskytovalo v roku 2023 súčinnosť vo forme konzultácií pre správcov miestnych zbierok na južnom území Slovenskej republiky. Múzeum tiež pokračovalo v spolupráci s Muzeologickou spoločnosťou na Matúšovej zemi, Občianskym združením Tradície a hodnoty, ako aj s Občianskym združením Grendel Lajos na projektoch súvisiacich s osobnosťou a pozostalosťou spisovateľa Lajosa Grendela.

SNM – Múzeá v Martine – Múzeum kultúry Čechov na Slovensku spolupracovalo so subjektmi združujúcimi príslušníkov českej národnostnej menšiny v Slovenskej republike. V sledovanom období boli spracované podklady do *Hodnotiacej správy Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny o podpore kultúr národnostných menšín, o stave národnostného školstva a o používaní jazykov národnostných menšín za obdobie rokov 2021 – 2022*.

SNM – Múzeum ukrajinskej kultúry vo Svidníku v roku 2023 spolupracovalo s Podduklianským osvetovým strediskom a poskytovalo metodickú pomoc predstaviteľom folklórnych súborov v oblasti hudobného a slovesného folklóru.

Ústredie ľudovej umeleckej výroby

Aktivity a podujatia Ústredia ľudovej a umeleckej výroby boli v sledovanom období realizované s cieľom zvyšovať povedomie majority a dostupnosť kultúry pre osoby patriace k národnostným menšinám, odbúravať predsudky a stereotypy a podporovať proces sociálnej inklúzie. Knižničný fond bol doplnený dostupnou cudzojazyčnou literatúrou venujúcou sa problematike etnických skupín žijúcich na území Slovenskej republiky. Ústredie ľudovej a umeleckej výroby už tradične spolupracovalo s výrobcami z národnostných menšín a poskytovalo im individuálne odborné metodické konzultácie.

Národnostné divadlá a súbory

Podduklianský ľudový umelecký súbor uskutočnil v sledovanom období 47 kultúrno-spoločenských podujatí, ktoré boli realizované na festivaloch a v rámci vystúpení v divadlách.

Divadlo Thália Színház Košice organizovalo okrem divadelných predstavení, tanečných predstavení súčasného tanca a koncertov aj uvedenie knižných novínok s menšinovou tematikou. Divadlo poskytlo priestor občianskym združeniam, spolkom a inštitúciám pri organizácii regionálnych alebo celoslovenských súťaží, tematických konferencií a stretnutí rôzneho druhu, ktoré sa viazali na problematiku národnostných menšín.

Divadlo Romathan v sledovanom období zrealizovalo do novembra 2023 dovedna 51 hudobno-zábavných podujatí, rozprávok, inscenácií a divadelných podujatí. Svoje predstavenia uvádza v rómskom a slovenskom jazyku.

5. Zabezpečenie celoživotného vzdelávania zamestnancov rezortu kultúry v oblasti ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám.

Odborný časopis Národného osvetového centra *Sociálna prevencia* reflektuje témy prevencie rizikového správania, prevencie a eliminácie sociálno-patologických javov a nežiaducich sociálnych javov. Zameraním tematických príspevkov participuje na prevencii diskriminácie, depolarizácie v spoločnosti a napomáha posilňovaniu plurality a demokracie v spoločnosti.

V sledovanom období išlo o nasledovné tematické príspevky:

- Rác, I. 2023. *Násilie páchané na ženách v marginalizovaných rómskych komunitách*. In Sociálna prevencia – Prevencia v kontexte súčasných kríz. 1/2023, s. 17-19, ISSN 1336 9679.
- Mátel, A. 2023. *Prevencia v marginalizovaných rómskych komunitách. Sociálnoekonomické problémy a sociálno-patologické javy*. In Sociálna prevencia – Prevencia v kontexte súčasných kríz. 1/2023, s. 20-23, ISSN 1336 9679.
- Laer, S. – Filáková Bobáková, D. 2023. *Rodičovské prístupy v kontexte chudoby*. In Sociálna prevencia – Priorita primárnej prevencie. 2/2023, ISSN 1336 9679.

V každom ročníku časopisu sú dve samostatné čísla printového vydania časopisu. Časopis je zverejnený na webe a distribuovaný v zmysle rozdeľovníka v náklade 320 ks. ročne. Časopis je indexovaný v *Bibliographia medica Slovaca* a je zaradený do citačnej databázy *CiBaMed*.

6. Realizácia kultúrnych aktivít a neformálno-vzdelávacích podujatí v oblasti kultúrneho dedičstva národnostných menšín.

Slovenské národné múzeum

SNM – Múzeum kultúry karpatských Nemcov v Bratislave sa v roku 2023 opäť podieľalo na programe *Sviatku kultúry a vzájomnosti* v Kežmarku a pripravilo výstavu výtvarných prác karpatskonemeckého umelca Helmuta Bistiku.

Múzeum v záujme zlepšovania podmienok rozvoja kultúry a života nemeckej národnostnej menšiny v regiónoch tiež organizovalo dni otvorených dverí v expozíciách múzea, podujatie *Noc múzeí a galérií 2023*, prednášky a workshopy lektorov z Nemeckej spolkovej republiky.

SNM – Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku v Bratislave počas sledovaného obdobia samostatne alebo v spolupráci s inými inštitúciami pripravilo viac ako 200 podujatí:

- v Brämerovej kúrii v Bratislave: 38,
- v kaštieli Imre Madácha v Dolnej Strehovej: 56,
- v Pamätnom dome Kálmána Mikszátha v Sklabinej: 66,
- v Pamätnej výstave Sándora Máraia v Košiciach: 48.

V rámci *Pamätného roku Imre Madácha* pri príležitosti 200. výročia jeho narodenia bolo 18. januára 2023 v Dolnej Strehovej spisovateľovi *in memoriam* udelené čestné občianstvo.

V Bratislave, ako aj v Dolnej Strehovej, boli usporiadané besedy, prednášky pre mládež a dospelých, bol pripravený pamätník v historickom parku kaštieľa, tzv. *Pantheon*, pripomínajúci osobnosti, ktoré sa spolupodieľali na vydaní Madáchovho diela *Tragédia človeka*. V marci 2023 bola sprístupnená putovná výstava s názvom *Madách 200*, ktorá bola prezentovaná na 19 miestach, najmä na základných a stredných školách, ako aj v Jókaiho divadle v Komárne. Medzi najúspešnejšie podujatia možno zaradiť výsadbu stromov v historickom parku kaštieľa.

Podujatie *Noc múzeí a galérií 2023* bolo úspešné vo všetkých pobočkách múzea. V Košiciach sa uskutočnili *Spomienkové slávnosti* pri príležitosti výročia narodenia Sándora Máraia.

V spolupráci s múzeom v maďarskom Kiskőrösi a Inštitútom Liszt – Maďarským kultúrnym inštitútom v Bratislave bola pripravená výstava o Sándorovi Petőfim.

V Pamätnom dome Kálmána Mikszátha prebiehali lektoráty, prednášky a bábkové predstavenia pre deti a školopovinnú mládež.

Pracoviská múzea, ako každý rok, organizovali aj aktivity spojené s cirkevnými sviatkami a ľudovými tradíciami (Veľká noc, sv. Mikuláš, Vianoce).

SNM – Múzeum židovskej kultúry v Bratislave pri príležitosti *Medzinárodného dňa pamiatky obetí holokaustu* a 78. výročia oslobodenia koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau (27. januára 1945) v spolupráci s Múzeom holokaustu v Seredi a partnermi pripravilo viacero podujatí vrátane vernisáže výstavy *My, deti dneška o časoch vojny* (práce žiakov a študentov vo veku od 6 do 20 rokov zo 121 škôl zachytávajúce nezmyselnosť vojnového obdobia), spomienkového koncertu a podujatia vo Dvorane Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

V roku 2023 bolo múzeum opäť spoluorganizátorom pietnej spomienky na prvý transport židovských dievčat a mladých žien, ktorá sa každoročne uskutočňuje v Poprade. Rovnako sa múzeum podieľalo na pietnej spomienke na obete holokaustu a rasového násillia pri príležitosti *Pamätného dňa obetí*

holokaustu a rasového násillia. Pietne podujatie sa v Bratislave konalo 11. septembra 2023. Múzeum holokaustu v Seredi si tento pamätný deň pripomínalo vo svojich priestoroch 7. septembra 2023.

Múzeum v sledovanom období pravidelne usporadúvalo vlastné kultúrne podujatia, prostredníctvom ktorých pútavou formou približovalo širokej verejnosti jedinečnú kultúru židovskej národnostnej menšiny:

- koncert Mojše Band *Kóšer Expres(so)*,
- koncert Karin Sarkisjan a Luba Šama *Šnirele Perele*,
- divadelné predstavenie *Cigánsky boxer*,
- predstavenie knihy Petra Chorváta *Lichtenfeld – Jedno meno, dva osudy* spojené s besedou autora a riaditeľa múzea,
- predstavenie knihy Viery Kamenickej *Židovské sviatky a kolobeh života* a beseda s autorkou,
- predstavenie fondu knižnice múzea v rámci projektu *Čriečky knižnej kultúry na Slovensku* organizovaného Centrálnou knižnicou Národnej banky Slovenska a prednáška Mgr. Kamily Fircákovovej,
- *Príbeh Leopolda „Jima“ Šťastného* – prednáška a prezentácia výstavy Michala Vaněka v rámci *Dňa židovskej kultúry* v knižnici Karola Kmeťka v Nitre ,
- divadelné vystúpenie žiakov 1. slovenského gymnázia v Bratislave *Tajuplné stretnutie s rabinom* v rámci *Noci múzeí a galérií 2023*,
- predstavenie príležitostnej poštovej pečiatky na pripomienku 110. výročia požiaru bratislavského židovského geta,
- prezentácia projektu *Maďarskí Rómovia v období 2. svetovej vojny* v spolupráci s Maďarským národným archívom a viedenským Inštitútom Simona Wiesenthala pre štúdium holokaustu,
- premietanie filmu *Hľadanie spomienok*,
- uvedenie publikácie *Prenasledovanie Rómov počas holokaustu*, koncert Adriany Drafiovej Gitany a divadelné vystúpenie súboru Terňi Vod'i pri príležitosti *Pamätného dňa genocídy Rómov*.

Múzeum sa každoročne zapája aj do osláv *Európskeho dňa židovskej kultúry* a do *Festivalu židovskej kultúry* v Novom Meste nad Váhom. V roku 2023 sa múzeum zapojilo aj do malého izraelského festivalu *Mlieko&Med*, ktorý sa konal v Bratislave pri príležitosti 75. výročia nezávislosti štátu Izrael. S prednáškou o Imim Lichtenfeldovi vystúpil v rámci programu festivalu riaditeľ múzea Michal Vaněk. Veľmi dôležitou udalosťou v oblasti kultúrneho dedičstva bolo aj zaradenie Zsigrayovej kúrie, sídelnej budovy múzea, do *Slovenskej cesty židovského kultúrneho dedičstva*. Slávnostným odhalením pamätnej tabule tejto kultúrnej ceste sa zároveň stala *Slovenská cesta židovského kultúrneho dedičstva* súčasťou siete *Európskych ciest židovského kultúrneho dedičstva*.

SNM – Múzeá v Martine – Múzeum kultúry Čechov na Slovensku usporiadalo v roku 2023:

- výstavu *Tváre českej krajanskej komunity* (zapožičaná Českým centrom v Bratislave a Veľvyslanectvom Českej republiky v Bratislave, 12. 12. 2022 – 28. 2. 2023),
- výstavu *Pod krídlami sokola* (28. 3. – 29. 9. 2023),
- komentovanú prehliadku výstavy *Pod krídlami sokola* pre Slovenskú numizmatickú spoločnosť (12. 4. 2023),
- komentovanú prehliadku výstavy *Pod krídlami sokola* pre Český spolok v Martine (8. 6. 2023),

- komentovanú prehliadku výstavy *Pod krídlami sokola* pre účastníkov celoslovenského zrazu zberateľov pohľadníc (17. 6. 2023),
- výstavu *Jan Amos Komenský chcel zmeniť svet* (zapožičaná Múzeom Jana Amosa Komenského v Uherskom Brode, 24. 10. 2023 – trvá),
- komentovanú prehliadku výstavy *Jan Amos Komenský chcel zmeniť svet* pre Český spolok v Martine (16. 11. 2023).

SNM – Múzeá v Martine – Múzeum kultúry Rómov na Slovensku v roku 2023 pripravilo:

- výstavu *Miri luma/Môj svet* (12. 4. – 31. 5. 2023),
- kurátorské sprevádzanie výstavou *Miri luma/Môj svet* v rámci *Noci múzeí a galérií 2023* (13. 5. 2023),
- podujatie *Te prindžaras amen/Spoznajme sa* (9. 7. 2023),
- výstavu *Medzi riadkami. Rómski spisovatelia v tvorbe Šarloty Bottovej* (7. 11. – 26. 11. 2023).

SNM – Múzeum rusínskej kultúry v Prešove realizovalo v rámci pravidelne sa meniacich dočasných výstav výstavu rusínskeho výtvarného umelca a grafika Milana Bandurčina s názvom *AKVÁRIUM* (8. 12. 2022 – 26. 3. 2023).

Dňa 13. januára 2023 sa v múzeu uskutočnilo podujatie *Starý Nový rok 2023* podľa juliánskeho kalendára. O novoročných zvykoch a tradíciách rozprávali šéfkuchár Vladimír Morochovič a choreograf Miroslav Morochovič. V rámci programu vystúpili ľudové speváčky Dominika a Blažena Šuťákové a tanečníci z Podduklianskeho ľudového umeleckého súboru.

Dňa 16. februára 2023 múzeum pripravilo *Medailón k 100. výročiu narodenia Anny Halgašovej*, významnej osobnosti Rusínov, spisovateľky a zberateľky ľudovej slovesnosti.

Dňa 23. februára 2023 sa uskutočnila beseda o revitalizácii menšinových kultúr v Poľsku, na Slovensku a vo svete vrátane rusínskej kultúry v Poľsku a na Slovensku s prof. Helenou DućFajfer, prof. Ewou Michna z Jagelovskej univerzity v Krakove a prof. Tomášom Wicherkiewiczom z Univerzity v Poznani.

Dňa 23. marca 2023 sa realizoval *Rusínsky knižný festival* spojený s predajom rusínskych kníh a autorským čítaním literárnych diel Ľudmily Šandalovej, Márie Šmajdovej, Mikuláša Konevala a Miroslava Žolobaniča. Autorské čítanie bolo sprevádzané prezentáciou životopisov a tvorby jednotlivých autorov.

V dňoch 13. apríla až 16. júna 2023 bola verejnosti prístupná výstava olejomalieb Miroslava Capovčáka a plastík Vladimíra Rožkanina pod názvom *Stena a priestor*.

Dňa 13. mája 2023 sa uskutočnilo špecializované podujatie v rámci celosvetového podujatia *Noc múzeí a galérií 2023* s bohatým programom pre návštevníkov všetkých vekových skupín.

O histórii a kultúre Rusínov si návštevníci rozšírili vedomosti prostredníctvom premietania filmov *V osídľach veľmoci* a *Podkarpatská realistická rusínska maliarska škola*. Krásu rusínskych ľudových piesní sprostredkovali návštevníkom speváčky Marianna Železná, Anna Servická, LH Dribna a FS Stužica. K zaujímavým lákadlám patrilo aj stretnutie s výrobcom starých ľudových hudobných nástrojov, interpretom a multiinstrumentalistom Michalom Smetankom, rusínske opekanie a dve hudobno-slovesné pásma zo života Rusínov *Kolo vody blyže* a *I doma je Ameryka*.

Dňa 20. júna 2023 sa uskutočnila prezentácia knižnej publikácie *Karpatská Rus – historický atlas* prof. Dr. Paula Roberta Magocsi.

V dňoch 22. júna až 22. augusta 2023 sa konala výstava *EXPRESION 70:70* venovaná tvorbe Alexandra Zozuláka, významného rusínskeho aktivistu po roku 1989, jedného zo zakladajúcich členov Rusínskej obrody na Slovensku, šéfredaktora dvojtyždenníka *Ludové noviny*, časopisu *Rusín* a vydavateľa rusínskej literatúry.

V dňoch 24. augusta až 30. septembra 2023 bol v rámci výstavy *ART STATION* poskytnutý priestor na prezentáciu mladých umelcov v rámci cyklu *Konáre koreňov* (Daniela Morochoviča a Viktórii Surovej).

V dňoch 11. októbra až 15. januára 2024 sa v spolupráci s Múzeom moderného umenia Andyho Warhola v Medzilaborciach koná výstava o živote a tvorbe tohto svetoznámeho umelca s rusínskymi koreňmi s názvom *Od Andreja Varcholu po Andyho Warhola a späť*.

Slovenská národná knižnica

Slovenská národná knižnica v sledovanom období poskytovala metodickú pomoc pri tvorbe knižničného fondu v knižniciach, ktoré pôsobia na národnostne zmiešanom území podľa medzinárodných pravidiel IFLA. V roku 2023 bol knižničný fond rozšírený o 432 neperiodických a periodických knižničných jednotiek so zameraním na národnostné menšiny a etnické skupiny. Časť získaných knižničných jednotiek je voľne sprístupnená používateľom Slovenskej národnej knižnice v priestoroch Univerzálnej študovne. Zároveň je možné si tieto a ostatné tituly požičiavať absenčne. K uvedenej problematike bolo v sledovanom období vypracovaných na základe žiadostí používateľov 5 rešerší:

- *Diskriminácia a zlé zaobchádzanie s Rómami v SR,*
- *Obraz inakosti vo vybraných súčasných poviedkových textoch,*
- *Rómovia v meste Martin,*
- *Obraz Rómov v národopisnej a cestopisnej literatúre 19. a začiatku 20. stor.,*
- *Vplyv energetickej krízy na kriminalitu marginalizovaných skupín.*

Štátna vedecká knižnica v Prešove

Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry je odborným pracoviskom, ktorým sa rozšírilo portfólio činností Štátnej vedeckej knižnice v Prešove o rozmer a aktivity zamerané na dokumentáciu, mapovanie a budovanie databázy digitálnych objektov z oblasti rómskej kultúry v Slovenskej republike. Pracovisko bolo vybudované ako celoslovenské dokumentačné a informačné centrum s finančnou podporou Európskej únie v rámci implementácie národného projektu *Operačného programu Informatizácia spoločnosti, Prioritná os 2*. V sledovanom období Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry:

- vytvorilo 134 nových digitálnych kultúrnych objektov (94 video objektov a 40 fotografií/skenov s počtom návštev portálu 10 000 návštevníkov),
- vytvorilo dva špeciálne digitálne kultúrne objekty, audio dramatizácie diel slovenskej a svetovej literatúry (*Lysistrata* a *Pani Rafiková*), ktoré prezentovalo rómskym a nerómskym žiakom základných a stredných škôl na podujatí v Národnom inštitúte vzdelávania a mládeže,
- zaznamenalo spolu 20 spomienkových rozhovorov z oblasti hudby, literatúry a kultúrno-spoločenských zmien,

- vytvorilo 1 audiovizuálne dielo (*Gitana*) v rámci formátu živej knihy, ktoré vo februári 2023 odvysielal Rozhlas a televízia Slovenska,
- spracovalo program medzinárodnej vedeckej konferencie *Aktuálny stav rómskych štúdií IV*, ktorá sa uskutoční v dňoch 7. a 8. decembra v priestoroch Prešovskej univerzity v Prešove,
- vydalo tlačенú verziu zborníka príspevkov z konferencie *Aktuálny stav rómskych štúdií III* a dokončilo odbornú publikáciu *Vakeribena/Rozprávania*, ktorej tlač sa uskutoční v decembri 2023.

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici

V oblasti kultúry národnostných menšín sa Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici v roku 2023 zameriavala najmä na spoluprácu s občianskymi združeniami a spolkami, ako aj komunitnými centrami. Americké centrum v sledovanom období realizovalo v Štátnej vedeckej knižnici viacero aktivít pre Komunitné centrum Sásová.

Na základe predošlej spolupráce a finančnej podpore Veľvyslanectva USA v Bratislave sa počas jarných prázdnin uskutočnil STEM týždeň. Aktivity ďalej pokračovali aj počas letných prázdnin. Cieľovou skupinou boli rómske deti zo znevýhodnených rodín vo veku 9 – 14 rokov. Počas aktivít pracovali s rôznymi verziami robotov (Bee Bot, Ozobot, LEGO robot) a zároveň absolvovali programovanie na platforme Scratch JUNIOR. Aktivity lektoroval PaedDr. Patrik Voštinár, PhD. z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Knižničný fond bol v sledovanom období doplnený dokumentmi týkajúcimi sa národnostných menšín, sprístupňovali sa neperiodické publikácie v jazykoch národnostných menšín v printovej alebo elektronickej podobe, sprístupňovali sa periodické publikácie v jazykoch národnostných menšín, ktoré vydávajú národnostné menšiny alebo sú v jazyku národnostnej menšiny. Sprístupnené boli periodiká v maďarskom, nemeckom, rusínskom, ukrajinskom, ruskom, poľskom a rómskom jazyku.

Univerzitná knižnica v Bratislave

V dňoch 6. až 7. októbra 2023 prebehlo v Lisztovom pavilóne Univerzitnej knižnice v Bratislave školenie dobrovoľníkov *Monitorovanie protirómskych nenávisťných prejavov na internete*. Na podujatí, ktoré Univerzitná knižnica v Bratislave pripravila v spolupráci s Fórom pre ľudské práva, sa prítomní dobrovoľníci naučili monitorovať a dokumentovať nenávisťné prejavy proti rómskej komunite na sociálnych sieťach. Dobrovoľníci získali zručnosti ako rozpoznať a nahlásiť nenávisťné prejavy a ako bezpečne vystupovať v online priestore. Školenie bolo súčasťou dvojročného európskeho projektu, ktorý mobilizuje dobrovoľníkov a členov rómskej komunity, aby bojovali proti diskriminácii a nenávisťným prejavom na internete, ako aj v bežnom živote. Školenie podporila Európska komisia v rámci programu *Občania, rovnosť, práva a hodnoty*. Na školení vystúpili:

- Ján Hurtík a Peter Wilgling (Rada pre mediálne služby), ktorí pre dobrovoľníkov pripravili workshop, v rámci ktorého priblížili konanie o zamedzení šírenia nelegálneho obsahu, v ktorom rozhoduje Rada pre mediálne služby,
- Simona Šintalová a Rebecca Hulalová (digiQ) dobrovoľníkom priblížili problematiku nenávisťných prejavov na sociálnych sieťach, ako ich vyhľadávať, ako ich identifikovať a ako ich nahlasovať,

- Irena Biháriová (právnička) dobrovoľníkom priblížila trestné činy extrémizmu, vrátane problematiky dezinformačného obsahu a protiprávných prejavov nenávisti v online prostredí s dôrazom na rómsku problematiku,
- Tomáš Halsz (TrollWall) dobrovoľníkom predstavil, ako umelá inteligencia pomáha filtrovať nenávistné komentáre na sociálnych sieťach.

IS Tanečné divadlo – Táncszínház

V roku 2023 IS Tanečné divadlo – Táncszínház uskutočnilo 84 aktivít v oblasti realizácie kultúrnych aktivít a neformálno-vzdelávacích podujatí v oblasti kultúrneho dedičstva národnostných menšín. Divadlo v sledovanom období realizovalo tanečné a tanečnodivadelné predstavenia, výchovno-vzdelávacie predstavenia a workshopy ľudového tanca.

7. Realizácia expozícií a rôznych foriem neformálneho vzdelávania pre osoby patriace k národnostným menšinám a etnickým skupinám i pre širokú verejnosť smerujúcich k odbúravaní predsudkov a stereotypov, k posilňovaniu rovnosti príležitostí v oblasti života a kultúry národnostných menšín a etnických skupín a podpore procesu sociálnej inklúzie prostredníctvom národnostných múzeí.

Slovenské národné múzeum

SNM – Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku v Bratislave v spolupráci so Zväzom maďarských pedagógov na Slovensku zrealizovalo *XV. Celoštátnu súťaž výtvarných umení Károlya Harmosa*. Z ocenených detských prác vznikla výstava v Brämerovej kúrii.

V januári 2023 bola v sídelnej budove Slovenského národného múzea v spolupráci s maďarskými odborníkmi otvorená výstava o živote Imre Madácha a jeho diele *Tragédia človeka* s názvom „...zložil som báseň...“.

Z dôvodu dôležitosti historických udalostí v rokoch 1945 – 1948 sa výstava *Vymenené domovy* z roku 2016 stala súčasťou historickej časti expozície *Tradície a hodnoty – Maďari na Slovensku*. V súvislosti s násilným presídlením rôznych skupín obyvateľstva v dôsledku politických rozhodnutí a deportáciou 40 000 Maďarov žijúcich na Slovensku, ktorých zbavili občianstva a deportovali na nútené práce do Čiech bolo zorganizované stretnutie prezidentky Slovenskej republiky Zuzany Čaputovej s účastníkmi deportácie.

SNM – Múzeum židovskej kultúry v Bratislave realizovalo neformálne vzdelávanie predovšetkým prostredníctvom lektorátov a vzdelávacích programov. Lektori a múzejní pedagógovia sa zameriavali predovšetkým na prezentáciu histórie, zvykov, sviatkov a tradícií židovských ortodoxných komunít nielen v Slovenskej republike, ale aj v celoeurópskom kontexte. Snahou bolo odtabuizovať tému židovstva a priblížiť ju širokej verejnosti s cieľom budovania rešpektu nielen k židovskej národnostnej menšine. Hlavným cieľom vzdelávacích programov v celom múzeu bolo predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie.

V prvom polroku 2023 múzeum opäť realizovalo komentované vychádzky ulicami bratislavského Starého Mesta za účelom oboznámenia účastníkov s tvorbou architektov židovského pôvodu. V súvislosti s novým konceptom vzdelávacích programov mimo múrov inštitúcie zaradilo múzeum do ponuky vzdelávacích programov pre školské kolektívy prechádzku Židovskou ulicou v Bratislave.

Špeciálnym programom bola aj spolupráca so SNM – Archeologickým múzeom na spoločnom podujatí *Most SNP*, ktoré prebiehalo od jesene 2022 do leta 2023. V rámci tohto projektu múzeum prezentovalo *in situ* priestory bratislavského Starého Mesta, kde kedysi žila početná židovská komunita.

V spolupráci s Asociáciou Krav Maga Slovensko a Krav Maga Orava múzeum pokračovalo aj v roku 2023. Ako príklad tejto spolupráce možno uviesť realizáciu interaktívneho vzdelávacieho programu v Tatranskej galérii v Poprade v rámci projektu *Art&Holocaust*.

Múzeum holokaustu v Seredi v roku 2023 pripravilo novú stratégiu zameranú na školy z odľahlých častí Slovenskej republiky, ktoré nemohli navštíviť múzeum z dôvodu vzdialenosti, či iných objektívnych dôvodov. Múzeum umožnilo školám zo vzdialených regiónov prístup k odborným prednáškam s diskusiou a zároveň sa zameralo na zdravotne znevýhodnených a marginalizovaných študentov. Paralelne s externými prednáškami v mestách prebieha aj vzdelávanie vo vzdelávacom centre múzea, kde sú vítané všetky školské a organizované skupiny (napr. kadeti a kadetky z Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika v Liptovskom Mikuláši a z Akadémie Policajného zboru v Bratislave, alebo pre zamestnancov Mestského úradu v Seredi).

Múzeum holokaustu v Seredi v súvislosti s témou diskriminácie Rómov vyvíja dlhoročnú systematickú prácu, ktorej cieľom je boj proti xenofóbii a rasizmu. Nedávno bola predstavená kniha Mgr. Mateja Beránka, PhD. *Prenasledovanie Rómov počas holokaustu*, ktorá má slúžiť pedagógom v procese výučby. Taktiež bola vypracovaná rovnomenná putovná výstava. V roku 2023 múzeum predstavilo projekt aj samotným rómskym komunitám. Pilotné podujatie sa realizovalo 10. novembra 2023 v Komunitnom centre Bystré. Na základe neho múzeum následne vypracuje náležitý systém vzdelávania so zameraním na prenasledovanie Rómov počas holokaustu priamo pre komunitné centrá na území Slovenskej republiky. Prvá úvodná prednáška sa uskutočnila v spolupráci s obcou Bystré, miestnym komunitným centrom, základnou školou, Úradom splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity, Implementačnou agentúrou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

Medzi formy neformálneho vzdelávania týkajúce sa predmetnej témy možno zaradiť aj výstavné projekty. V roku 2023 sa v priestoroch múzea uskutočnili dočasné výstavy:

- *My, deti dneška v časoch vojny,*
- *Jasenovac – bývalý koncentračný tábor,*
- *Nezaberajú žiadny priestor,*
- *Pamäť ako referencia,*
- *Ouriel Morgensztern. Rendezvous in Vienna,*
- *Košer – známy vs. neznámy,*
- *Ženy – príbehy žien, ktoré ovplyvnili svet,*
- *Židovská plavecká (r)evolúcia,*
- *Nad rámec povinností,*
- *Prichádzam zo svojho detstva, akoby z nejakej krajiny.*

Významnou formou neformálneho vzdelávania v súvislosti s výstavnými projektmi sú kurátorské výklady k aktuálnym vlastným výstavám. Múzeum v roku 2023 realizovalo niekoľko kurátorských

výkladov k výstavám *Košer – známy vs. neznámy*, *Ženy – príbehy žien, ktoré ovplyvnili svet a Židovská plavecká (r)evolúcia*.

Múzeum v sledovanom období participovalo aj na výstave *Pamäť mesta a miesta* v rámci projektu *Art&Holocaust*, ktorá bola inštalovaná v Tatranskej galérii v Poprade. Pre túto výstavu zapožičalo múzeum takmer 30 umeleckých diel židovských autorov. Zároveň zapožičalo múzeum panelovú verziu výstavy *Imi Lichtenfeld – Krav Maga a jej tvorca* do priestorov Divadla Pavla Országha Hviezdoslava pri príležitosti uvedenia divadelnej inscenácie *Pressburger Fight Club*. Významným počínom bolo otvorenie výstavy *Ženy – príbehy žien, ktoré ovplyvnili svet* v priestoroch Slovenského inštitútu v Jeruzaleme.

Dôležitým momentom v oblasti vzdelávania bolo vydanie publikácie *Nariadenie o právnom postavení Židov*, ktoré múzeum prvýkrát vydalo v roku 2000. Po vypredaní prvého vydania sa múzeum rozhodlo pripraviť a publikovať druhé, upravené vydanie. Rovnako pri príležitosti *Medzinárodného dňa pamiatky obetí holokaustu* 27. januára múzeum predstavilo anglický preklad tejto publikácie.

SNM – Múzeá v Martine – Múzeum kultúry Čechov na Slovensku v roku 2023 zrealizovalo:

- *Noc múzeí a galérií 2023* (13. 5. 2023),
- koncert venovaný českým typografom v rámci projektu *Odkazy IV* (4. 8. 2023),
- koncert *Kvarteto Martinů: Tri storočia v českej hudbe* v Turčianskej galérii v Martine (12. 9. 2023),
- komponovaný program venovaný Alici Masarykovej a Slovensku v Knižnici J. Bocatia v Košiciach (27. 9. 2023),
- koncert venovaný Márii Jeršovej v rámci projektu *Odkazy IV* (30. 9. 2023),
- prednášku *Alfred Píffl: Z mého deníku* spojenú s projekciou (26. 10. 2023).

SNM – Múzeá v Martine – Múzeum kultúry Rómov na Slovensku v roku 2023 pripravilo:

- prehliadky stálej expozície *Romano drom – Cesta Rómov*,
- edukačné aktivity a tvorivé dielne *Etniká na Slovensku a Rómovia na Slovensku*.

SNM – Múzeum rusínskej kultúry v Prešove otvorilo dňa 28. septembra 2023 novú stálu fotografickú výstavu *DAD a PUES v premenách času*, ktorá prezentuje dejiny oboch súborov a ich významné osobnosti z oblasti herectva, ľudového spevu a tanca. Výstava sa stala súčasťou expozície *Z dejín Rusínov*.

K výstave *Od Andreja Varcholu po Andyho Warhola a späť* múzeum zrealizovalo besedy pre študentov stredných a vysokých škôl s riaditeľom Múzea moderného umenia Andyho Warhola v Medzilaborciach M. Cubjakom, ktorých cieľom bolo vzdelávanie a zvyšovanie povedomia mládeže o Rusínoch a významných osobnostiach pochádzajúcich z rusínskeho prostredia. K výstave boli žiakom základných a študentom stredných a vysokých škôl ponúkané komentované prehliadky a autorské tvorivé dielne, ateliéry Anny Simkovej, kde si mohli vyskúšať rôzne umelecké techniky.

Štátna vedecká knižnica v Prešove

V roku 2023 Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry realizovalo výstavy:

- *Neznáme farby osobností* (Mesto Svidník, Knižnica pre deti a mládež v Košiciach),

- *Holokaust Rómov v dielach Eleny Lackovej* (Prešovský samosprávny kraj, Vihorlatské múzeum v Humennom, Podtatranské osvetové stredisko v Poprade).

8. Podpora efektívneho využitia verejnoprávnych médií na budovanie inkluzívneho povedomia väčšinového obyvateľstva a osobitne detí a mládeže o význame a prínose národnostných menšín a etnických skupín pre rozvoj spoločnosti.

Súčasná právna úprava v oblasti mediálnych služieb účinná od 1. augusta 2022 v medziach svojho zamerania podporuje vzájomné rešpektovanie a porozumenie medzi osobami žijúcimi na území Slovenskej republiky. V tomto kontexte platí, že každá obsahová služba, ktorú poskytuje vysielateľ alebo poskytovateľ audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie, musí rešpektovať ľudskú dôstojnosť, najmä nesmie propagovať násilie a otvorenou alebo skrytou formou podnecovať násilie alebo nenávisť, znevažovať alebo hanobiť na základe pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, viery a náboženstva, politického či iného zmýšľania, majetku, zdravotného postihnutia, veku, národného alebo sociálneho pôvodu, genetických vlastností, štátnej príslušnosti, príslušnosti k národnosti alebo k etnickej skupine.

Nad rámec uvedeného je Rozhlas a televízia Slovenska v postavení verejnoprávneho vysielateľa povinný vysielat' programy, ktoré rozvíjajú národné povedomie a kultúrnu identitu obyvateľov Slovenskej republiky bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vek, vieru a náboženstvo, politické či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok alebo iné postavenie tak, aby tieto programy odrážali rozmanitosť názorov, politických, náboženských, filozofických a umeleckých smerov a aby podporovali rozvoj občianskej a vedomostnej spoločnosti.

Ustanovenie § 5b zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov výslovne ustanovuje, že občania Slovenskej republiky, ktorí sú osobami patriacimi k národnostnej menšine, majú právo rozširovať a prijímať informácie v jazyku menšiny prostredníctvom Rozhlasu a televízie Slovenska. Regionálne a lokálne vysielanie televíznej programovej služby alebo rozhlasovej programovej služby v jazykoch menšín sa realizuje za podmienok upravených osobitnými zákonmi.

V zmysle zákona č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov je Rozhlas a televízia Slovenska povinný v rámci svojej hlavnej činnosti vysielat' väčšinový podiel programov vo verejnom záujme vo vysielaní každej programovej služby, pričom medzi tieto programy zaradíme aj programy, ktoré prezentujú kultúru s dôrazom na slovenskú národnú kultúru alebo kultúru národnostných menšín a etnických skupín, ich život a názory. Okrem toho má Rozhlas a televízia Slovenska povinnosť vysielat' obsahovo a regionálne vyvážené programy pre národnostné menšiny a etnické skupiny v jazykoch národnostných menšín a etnických skupín žijúcich na území Slovenskej republiky v časovom rozsahu zodpovedajúcom národnostnému a etnickému zloženiu obyvateľstva Slovenskej republiky podľa posledných výsledkov sčítania obyvateľov uskutočneného na území Slovenskej republiky.

9. Zosúladiť stav vysielania RTVS pre národnostné menšiny s medzinárodnoprávnymi záväzkami a vnútroštátnou legislatívou a vytvárať podmienky pre rozvoj médií národnostných menšín.

V roku 2023 je Rozhlas a televízia Slovenska povinný vysielat' obsahovo a regionálne vyvážené televízne programy pre národnostné menšiny a etnické skupiny v jazykoch národnostných menšín a etnických skupín žijúcich na území Slovenskej republiky v časovom rozsahu najmenej 360 hodín ročne a v pomere zodpovedajúcom národnostnému a etnickému zloženiu obyvateľstva Slovenskej republiky podľa posledných výsledkov sčítania obyvateľstva. Televízne vysielanie pre národnostné menšiny sa uskutočňuje prierezovo, prostredníctvom vysielacieho okruhu Dvojka a spravodajského okruhu RTVS 24. Aktuálne údaje budú známe po uzatvorení roka 2023.

Rozhlasové vysielanie pre národnostné menšiny v roku 2023 pokrýva Rozhlas a televízia Slovenska prostredníctvom programového okruhu verejnoprávnej rozhlasovej stanice Rádia Patria, ktorá vysielala pre národnostné menšiny a etnické skupiny v ich materinských jazykoch. Hlavnými vysielacími jazykmi sú maďarčina, rusínčina a ukrajínčina, vysielala sa taktiež po rómsky, česky, nemecky a poľsky. Maďarské vysielanie Rádia Patria pripravuje redakcia maďarského vysielania Slovenského rozhlasu. Redakcia národnostno-etnického vysielania v Košiciach zabezpečuje vysielanie v rusínskom, ukrajinskom, rómskom, českom a v ďalších menšinových jazykoch. Maďarské vysielanie Rádia Patria je svojím rozsahom, tematickým a žánrovým záberom najrozsiahlejšie. Rusínske a ukrajinské vysielanie sa realizuje spoločne, pričom je rozdelené na rusínsku časť a ukrajinskú časť. Vysielanie v rómčine predstavuje najmä denný spravodajsko-publicistický formát *Rómske slovo* a *Národnostný magazín*. Vysielanie pre nemeckú, českú, poľskú a ďalšie menšiny sa realizuje formou publicistického magazínu osobitne pre každú z menšín.

Štruktúra podpornej činnosti Fondu na podporu kultúry národnostných menšín na jednotlivé kalendárne roky je základným dokumentom, ktorý podrobne upravuje zameranie podpory kultúrnych a vedeckých aktivít a šírenia a prezentácie výsledkov takýchto aktivít v súlade s účelmi zákona č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. V súlade s týmto dokumentom Fond na podporu kultúry národnostných menšín v programe 2.4 *Elektronické médiá* podporuje národnostné kultúrne projekty realizované prostredníctvom elektronických médií a internetu, zverejňovanie kultúrnych, spravodajských, spoločensko-vedných, vzdelávacích a osvetových obsahov, rozširovanie a prijímanie informácií o národnostných menšinách a pre národnostné menšiny v elektronickej forme. Dotáciu je možné použiť na vznik a vývoj národnostného rozhlasového a televízneho vysielania aj v online priestore.

Prostredníctvom podprogramu 2.4.3 *Vznik alebo vývoj národnostného rozhlasového alebo televízneho vysielania* fond v sledovanom období podporoval projekty zamerané na elektronické médiá vrátane vzniku a vývoja národnostného rozhlasového a televízneho vysielania. Zámerom podprogramu bolo podnietiť vznik alebo vývoj národnostného rozhlasového alebo televízneho vysielania.

V podprograme 3.5 *Audiovizuálne umenie* fond v roku 2023 podporoval projekty zamerané na profesionálne národnostné audiovizuálne umenie, realizáciu audiovizuálnych diel, prehliadok, festivalov, súťaží a zahraničných a medzinárodných mobilít a prezentácií s cieľom napomáhať rozvoj národnostnej audiovizuálnej kultúry. V podprograme 3.5.1 *Tvorba a realizácia audiovizuálnych diel* fond podporil projekty zamerané na zachovanie, vyjadrenie, ochranu a rozvoj identity a kultúrnych hodnôt národnostných menšín prostredníctvom tvorby a realizácie audiovizuálnych diel. Finálny stav bude známy po uzatvorení roka 2023.

Odpočet Úradu splnomocnenca vlády pre národnostné menšiny a Úradu vlády SR – Akčný plán ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025

Navrhované aktivity/opatrenia, v gescii ÚSVNM (resp. v spolugescii) s dňom hlásenia o plnení úlohy stanoveným na 31. decembra 2023 resp. 31. decembra 2024

1. Oblasť legislatívneho a inštitucionálneho zabezpečenia ochrany práva postavení národnostných menšín

1. Zabezpečenie procesu prípravy legislatívnych zmien v oblasti používania jazykov národnostných menšín v nadväznosti na výsledky Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2021 s účinnou participáciou národnostných menšín

Zodpovedný gestor: ÚSVNM

Indikátor plnenia: Vypracovanie návrhu novely zákona o používaní národnostných menšín a nariadenia, ktorým sa vydáva zoznam obcí v zmysle zákona

Termín plnenia: 2022 - 2023

Termín hlásenia o plnení: 31. dec. 2023

Stav plnenia: Na základe výsledkov SODB 2021, Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny, pripravil nariadenie vlády SR č. 35/2023, ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 15 % obyvateľstva. Vláda návrh nariadenia schválila 25. januára 2023. Do zoznamu pribudlo 125 obcí, pričom 4 sú dvojazyčné. Ďalších 28 obcí už v nariadení figurovalo. Na základe SODB 2021 a požiadavky zo strany vietnamskej národnostnej menšiny stať sa oficiálne uznávanou menšinou na Slovensku, vláda na júnovom zasadnutí schválila vietnamskú menšinu ako 14. oficiálnu národnostnú menšinu. V nadväznosti na schválenie novej menšiny bol rozšírený aj Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny - vymenovaním 1 predstaviteľa vietnamskej národnostnej menšiny + 1 predstaviteľa rusínskej národnostnej menšiny (na základe prerozdelenia vyplývajúceho zo sčítania).

2. Zabezpečenie prípravy metodického usmernenia k novej právnej úprave používania jazykov národnostných menšín

Zodpovedný gestor: ÚSVNM

Indikátor plnenia: Vypracovanie metodického usmernenia

Termín plnenia: 2023 - 2024

Termín hlásenia o plnení: 31. dec. 2024

Stav plnenia: Vypracovanie nového metodického usmernenia k zákonu 184/1999 84/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov.

3. Metodicky podporiť implementáciu ďalších dočasných vyrovnávacích opatrení v oblasti predchádzania diskriminácie osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám

Zodpovedný gestor: ÚSVNM, SNSLP

Indikátor plnenia: Počet aktivít

Termín plnenia: 2021 - 2025

Termín hlásenia o plnení: 31. decembra každoročne

Stav plnenia: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, ako spolugestor úlohy, vypracovalo štúdiu o využívaní dočasných vyrovnávacích opatrení (ďalej „DVO“) v praxi na Slovensku a v zahraničí, vydalo príručku o DVO pre zamestnávateľov – manuál „ako navrhnúť, implementovať a vyhodnotiť“ úspešné DVO pre nováčikov, organizovalo semináre o DVO a manažmente diverzity na pracovisku v kontexte zamestnávania marginalizovaných rómskych komunít. Uskutočnil sa nábor komunitných centier a mimovládnych organizácií pôsobiacich priamo v rómskych komunitách a prebehli školenia v oblasti poskytovania služieb podporovaného zamestnávania (detailnejšie v odpočte SNSLP).

2. Oblasť participácie príslušníkov národnostných menšín na veciach, ktoré sa ich týkajú

1. Zabezpečenie možnosti stáží pre študentov osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na Úrade splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny

Zodpovedný gestor : ÚSVNM

Indikátor plnenie: Počet uchádzačov/počet stážistov

Termín plnenia: priebežne

Termín hlásenia o plnení: 31. dec. každoročne

Stav plnenia: V procese prípravy stáží a po vstupných pohovoroch, nedošlo v dohodnutom termíne k fyzickému nástupu na stáž zo strany záujemcov.

2. Zvýšiť povedomie verejnosti o aktivitách Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny

Zodpovedný gestor: ÚSVNM

Indikátor plnenia: Počet aktivít

Termín plnenia: priebežne

Termín hlásenia o plnení: 31. dec. každoročne

Stav plnenia: Zverejňovanie zápisníc na webovej stránke splnomocnenca, zároveň prebieha pravidelná komunikácia prostredníctvom sociálnej platformy Facebook a tlačových správ.

3. Oblasť zhromažďovania údajov týkajúcich sa národnostných menšín a materinského jazyka a zlepšenie informovanosti verejnosti o národnostných menšinách a etnických skupinách

1. V súčinnosti s národnostnými menšinami zabezpečenie viacúrovňovej komunikácie k výsledkom analýz údajov zo Sčítania 2021 a príprava odborných podujatí a podujatí pre širokú verejnosť

Zodpovedný gestor: ÚSVNM

Indikátor plnenia: Počet podujatí

Termín plnenia: priebežne

Termín hlásenia o plnení úlohy: 31. dec. každoročne

Stav plnenia: Interpretácia dát a komunikácia so zástupcami národnostných menšín; Štatistický úrad zverejňuje údaje, ktoré Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny dáva do pozornosti národnostným menšinám, štatistické údaje môžu byť nápomocné napr. na úrovni samospráv pri rozvíjaní plánov obcí a miest.

2. Zabezpečiť systematický zber relevantných dát v oblasti životných podmienok, kultúry, používania jazykov a politickej participácie národnostných menšín s cieľom zabezpečenia systematického monitoringu pomerov národnostných menšín a etnických skupín na Slovensku

Zodpovedný gestor: ÚV SR, ÚSVNM

Indikátor plnenia: Počet aktivít

Termín plnenia: priebežne

Termín hlásenia o plnení úlohy: 31. dec. každoročne

Stav plnenia: Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny vypracoval Správu o stave používania jazykov národnostných menšín na území Slovenskej republiky za obdobie rokov 2021 – 2022, správa bola schválená vládou SR;

ÚSVNM vypracoval Správu o postavení a právach príslušníkov národnostných menšín, ktorá bola tiež schválená vládou SR;

Bola vypracovaná Hodnotiaca správa Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny; správa momentálne sa čaká na stanoviská jednotlivých rezortov.

ÚSVNM v januári 2022 organizoval medzinárodnú konferenciu pod názvom „Menšinové práva a ich Legislatívna úprava“, z príspevkov konferencie bol v októbri 2023 vydaný zborník.

28. júna 2023 bol organizovaný veľmi úspešný Follow-up seminár o implementácii Rámcového dohovoru Rady Európy na ochranu národnostných menšín v Slovenskej republike, počas ktorého diskutovali členovia delegácie Rady Európy, predstavitelia ústredných orgánov štátnej správy, predstavitelia národnostných menšín, ako aj odborníci z akademickej a vedeckej obce zaoberajúci sa ochranou práv národnostných menšín. Konferencia mala tri panelové diskusie: hlavný vývoj národnostnej politiky Slovenska, úvod k Rámcovému dohovoru na ochranu národnostných menšín a procesu monitorovania jeho implementácie / zhrnutie 5. monitorovacieho kola; kultúra a jazyk ako prvky identity menšín; práva osôb patriacich k národnostným menšinám vyplývajúce z výsledkov sčítania obyvateľstva; legislatívne a politické zmeny potrebné na podporu účinnej ochrany jazykov a kultúr menšín / spôsoby zabezpečenia riadneho financovania týchto aktivít; úlohy štátu, miestnych a regionálnych orgánov a občianskej spoločnosti v sektore vzdelávania; inkluzívne a kvalitné vzdelávanie rómskych detí a opatrenia na riešenie pretrvávajúcej segregácie v školách; legislatívne a politické opatrenia na posilnenie výučby menšinových jazykov na školách

4. Oblasť zlepšovania podmienok vymožitelnosti jazykových práv národnostných menšín a etnických skupín v praxi

1. Realizácia jazykového kompetenčného vzdelávania zameraného na udržiavanie a zdokonaľovanie úrovne ovládania jazyka národnostných menšín pre štátnych zamestnancov

Zodpovedný gestor: ÚV SR, ÚSVNM

Indikátor plnenia: Počet školení

Termín plnenia 2021 – 2025

Termín hlásenia o plnení: 31. dec. každoročne

Stav plnenia: Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny, sa obrátil na vecne príslušné rezorty so žiadosťou o poskytnutie informácií o plnení predmetnej úlohy a o nominovanie kontaktnej osoby na jej ďalšie procesovanie. Následne došlo ku komunikácii s nominovanými kontaktnými osobami, ktoré prevažne avizovali realizáciu jazykového kompetenčného vzdelávania v sledovanom období. V prípade záporných odpovedí, zodpovedné subjekty zdôvodňovali absenciou potreby realizácie jazykového kompetenčného vzdelávania, a to vzhľadom na dostatočný počet zamestnancov ovládajúcich jazyk národnostnej menšiny.

2. Vytvorenie platformy na zdieľanie skúseností s používaním jazykov národnostných menšín formou pravidelných informačných seminárov

Zodpovedný gestor: ÚV SR, ÚSVNM

Indikátor plnenia: Počet seminárov a výstupov

Termín plnenia: 2021 – 2025

Termín hlásenia o plnení: 31. dec. každoročne

Stav plnenia: Pravidelne prebiehajú prednášky na menšinových školách o právach národnostných menšín.

3. Zverejnenie elektronickej databázy prekladov formulárov, žiadostí, tlačív rozhodnutí, iných úradných dokumentov a informatívnych materiálov

Zodpovedný gestor: ÚV SR, ÚSVNM, MIRRI SR

Indikátor plnenia: Počet zverejnených dokumentov

Termín plnenia: 2021 – 2023

Termín hlásenia o plnení úlohy: 31. dec. každoročne

Stav plnenia: Prebiehajú rokovania s Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácií Slovenskej republiky.

5. Oblasť kontinuálneho zlepšovania podmienok rozvoja kultúry národnostných menšín

1. V súčinnosti s národnostnými menšinami zefektívniť systém podpory kultúry národnostných menšín a etnických skupín vrátane znižovania administratívnej náročnosti, vytvorenia mechanizmov inštitucionálnej podpory menšinových organizácií a spolkov a flexibilnejších mechanizmov podpory profesionálnych menšinových divadelných a umeleckých telies, viacročných projektov a možnosti čerpať finančné prostriedky už od začiatku kalendárneho roka

Zodpovedný gestor: ÚSVNM, MK SR

Indikátor plnenia: Vypracovanie a implementácia pravidiel na zabezpečenie efektívnejšieho systému podporu kultúry

Termín plnenia: 2021 a priebežne

Termín hlásenia o plnení úlohy: 31. dec. každoročne

Stav plnenia: Zo strany Úradu splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny, bola vytvorená pracovná skupina s účelom vypracovať novelizáciu zákona o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín. Koncom februára sa uskutočnilo prvé zasadnutie pracovnej skupiny zložené z predstaviteľov národnostných menšín a za účasti riaditeľky FPKNM. Na úrovni pracovnej skupiny bolo rozhodnuté o úprave tých záležitostí, ktoré nepotrebujú zmenu zákona, napr. o vylepšení webovej stránky FPKNM. Na základe uznesenia č. 225 k Informácii o novele zák. č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny prerokoval a zbral na vedomie Informáciu o novele zák. č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov; požiadal Ministerstvo kultúry SR o zriadenie pracovnej skupiny na prípravu návrhu novely zákona č. . č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účasťou odborníkov nominovaných členmi komory národnostných menšín Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny; uložil predsedovi Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny predložiť Ministerstvu kultúry SR nominantov podľa bodu B1. do 29. septembra 2023.

Predseda výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny, László Bukovszky, dňa 16. októbra 2023 listom požiadal Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky zriadiť pracovnú

skupinu na prípravu návrhu novely zákona č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účasťou odborníkov nominovaných členmi komory národnostných menšín Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny.

Predseda výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny, László Bukovszky, do 29. septembra 2023 predložil Ministerstvu kultúry Slovenskej republiky nominantov do predmetnej pracovnej skupiny.

2. Podpora efektívneho využitia verejnoprávnych médií na budovanie inkluzívneho povedomia väčšinového obyvateľstva a osobitne detí a mládeže o význame a prínose národnostných menšín a etnických skupín pre rozvoj spoločnosti

Zodpovedný gestor: ÚV SR, ÚSVNM, MK SR

Indikátor plnenia: Počet odvysielaných programov určených pre väčšinové obyvateľstvo vrátane programov určených pre deti a mládež

Termín plnenia: Priebežne

Termín hlásenia a plnení úlohy: 31. dec. každoročne

Stav plnenia: Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny podporuje menšinový obsah vysielaný vo verejnoprávnych médiách, avšak akékoľvek zasahovanie na obsahovej úrovni, je mimo sféry kompetencií úradu.

6. Oblasť zlepšovania podmienok národnostného školstva

1. Posilnenie vzdelávania smerom k budovaniu inkluzívneho povedomia väčšinového obyvateľstva a predchádzaniu intolerancie k osobám patriacim k národnostným menšinám a etnickým skupinám

Zodpovedný gestor: ÚV SR, ÚSVNM

Indikátor plnenia: Počet aktivít/opatrení

Termín plnenia: 2021 a priebežne

Termín hlásenia o plnení úlohy: 31. dec. každoročne

Stav plnenia: Kontinuálne prebieha riešenie podnetov prichádzajúcich od občanov, v ktorých je Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny upozorňovaný na chýbajúce nápisy a názvy obcí a miest v jazyku národnostných menšín. Predmetná povinnosť vyplýva z nariadenia vlády 35/2023 o zozname obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 15 % obyvateľstva. Dvojazyčné označovanie obcí a miest, okrem praktických dôvodov, prispieva k šíreniu povedomia väčšinového obyvateľstva o prítomnosti národnostných menšín v jednotlivých katastrálnych územiach a súčasne pomáha predchádzať intolerancii namierenej voči osobám patriacim k národnostným menšinám a etnickým skupinám.

Odpočet plnenia úloh Slovenského národného strediska pre ľudské práva k Akčnému plánu ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021-2025

Navrhovaná aktivita/opatrenie: Metodicky podporiť implementáciu ďalších dočasných vyrovnávacích opatrení v oblasti predchádzania diskriminácie osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám

Stredisko v období od januára 2021 do apríla 2024 realizuje projekt „*Dočasné vyrovnávacie opatrenia na zvýšenie zamestnanosti a vzdelávania Rómov*“, ktorý implementuje v spolupráci s Agentúrou práce Banskobystrického samosprávneho kraja a nórskou mimovládnu organizáciu Stiftelsen Mangfold i Arbeidslivet. Projekt je podporený Nórskom prostredníctvom Nórskeho grantu a spolufinancovaný zo štátneho rozpočtu SR.

Výsledky projektu:

Štúdia o praktickom využívaní DVO v praxi na Slovensku a v zahraničí (najmä v členských krajinách Európskej únie)

Príručka o DVO pre zamestnávateľov – manuál „ako navrhnuť, implementovať a vyhodnotiť“ úspešné DVO pre nováčikov

Seminár o DVO a manažmente diverzity na pracovisku v kontexte zamestnávania marginalizovaných rómskych komunít

Networkingové podujatia s cieľom posilňovania partnerstiev medzi kľúčovými aktérmi v oblasti zamestnávania (zorganizovali sme pracovné raňajky v **Lučenci**, **Bratislave** a **Banskej Bystrici**)

Nábor zamestnávateľov, konzultácie pre zamestnávateľov a implementácia DVO v oblasti zamestnanosti a odborného vzdelávania a prípravy Rómov a Rómok. S cieľom zjednodušiť proces nahlasovania prijatých DVO sme vytvorili jednotný formulár (dostupné k stiahnutiu vo verziách **word**, **pdf**)

Nábor komunitných centier a mimovládnych organizácií pôsobiacich priamo v rómskych komunitách a **školenia** v oblasti poskytovania služieb podporovaného zamestnávania

Sprievodca poskytovaním služieb zamestnanosti ľuďom z marginalizovaných rómskych komunít

Návrhy aktualizácií politík na odstránenie štrukturálnych prekážok zamestnávania Rómov a Rómok a uľahčenie zavádzania DVO v oblasti zamestnávania

Odpočet plnenia úloh Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR k Akčnému plánu ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025

Úlohy MŠVVaŠ SR

1. Podpora účasti zástupcov národnostných menšín v celoštátnej a regionálnych platformách Rady mládeže	Zefektívnenie mechanizmov participácie osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na rozhodovaní o veciach, ktoré sa ich týkajú	priebežne
2. Účinnejšie zohľadnenie špecifik výchovno-vzdelávacích potrieb osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám vrátane vzdelávania v materinskom jazyku	Zlepšovanie podmienok národnostného školstva	priebežne
3. Účinnejšie vytváranie možností výchovy a vzdelávania detí v ich rómskom materinskom jazyku		2021-2025
4. Posilnenie výchovy a vzdelávania detí a mládeže v duchu ideí tolerance, interkultúrneho a interetnického dialógu		2021-2025
5. Posilnenie vzdelávacích programov pre pedagogických zamestnancov, odborných zamestnancov škôl a školských zariadení v oblasti vzdelávania osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám, inkluzívneho vzdelávania, interkultúrneho a interetnického dialógu		2021-2025
6. Tvorba obsahových a výkonových štandardov a učebníc pre špecifické vyučovacie predmety primárneho a nižšieho sekundárneho vzdelávania s vyučovacím jazykom národnostných menšín (hudobná výchova, vlastiveda, dejepis) a pre vyučovacie predmety slovenský jazyk a literatúra pre primárne a nižšie sekundárne vzdelanie s vyučovacím jazykom národnostných menšín podľa úrovni SERR		2021-2024

Odpočet za rok 2023

1. Podpora účasti zástupcov národnostných menšín v celoštátnych a regionálnych platformách Rady mládeže

Priamo riadená organizácia Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „MŠVVaŠ SR“) Národný inštitút vzdelávania a mládeže (ďalej len

„NIVaM) - Odbor podpory neformálneho vzdelávania - Oddelenie podpory práce s mládežou podporila maďarskú mládež žijúcu na Slovensku zabezpečením informačných podujatí, odborných konzultácií a zorganizovaním trojdňového vzdelávania: jesennej školy participácie v spolupráci s Alianciou maďarských stredoškôľakov na Slovensku. Táto organizácia vznikla v roku 2023 a Oddelenie podpory práce s mládežou jej poskytuje podporu od začiatkov hlavne formou mentoringu a zapájania do siete mládežníckych organizácií na Slovensku. Organizáciu tvoria stredoškôľáci naprieč južného Slovenska, ktorí sa angažujú aj v regionálnych štruktúrach. Oddelenie podpory práce s mládežou svojou aktivitou zapája do štruktúr práce s mládežou na Slovensku aj organizácie pracujúce s maďarskou mládežou. (Link: <https://nivam.sk/jesenna-skola-participacie/>)

2. Účinnnejšie zohľadnenie špecifík výchovno-vzdelávacích potrieb osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám vrátane vzdelávania v materinskom jazyku

MŠVVaŠ SR [schválilo v septembri 2022 k štátnemu vzdelávaciemu programu pre primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy, 3. februára a 2. marca 2023 k štátnemu vzdelávaciemu programu pre nižšie stredné vzdelávanie – 2. stupeň základnej školy vzdelávacie štandardy](#)

pre vyučovanie bulharského, českého, chorvátskeho a poľského jazyka a literatúry. Uvedené dokumenty boli vypracované na základe záväzkov SR k Európskej charte regionálnych alebo menšinových jazykov. (Link: [Vzdelávacie štandardy pre vyučovanie bulharského, českého, chorvátskeho a poľského jazyka a literatúry | Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky \(minedu.sk\)](#))

MŠVVaŠ SR na rok 2023 vyčlenilo účelové finančné prostriedky na financovanie rozvojových projektov „Podpora výučby materinského jazyka národnostnej menšiny 2023“ vo výške 10 600,- Eur. Oblasťou zamerania výzvy sú aktivity určené na podporu vzdelávania detí a žiakov patriacich k národnostným menšinám v ich materinskom jazyku podľa plnenia záväzkov SR k Európskej charte regionálnych alebo menšinových jazykov. Projekt má za cieľ podporiť prípravné aktivity na realizáciu výučby jazyka národnostnej menšiny (chorvátsky, poľský, rusínsky, rómsky, ukrajinský, nemecký, český alebo bulharský jazyk) a na samotnú realizáciu výučby jazyka národnostnej menšiny. V rámci výzvy pre rok 2023 bolo MŠVVaŠ SR v stanovenom termíne predložených 9 žiadostí, z ktorých 3 boli vyradené z dôvodu neoprávnenosti žiadateľa. Všetky oprávnené žiadosti boli podporené, v celkovej výške 9 100 €. (Link: <https://www.minedu.sk/vyhodnotenie-vyzvy-podpora-vyucby-materinskeho-jazyka-narodnostnej-mensiny-2023/>)

V dňoch 31. marca a 24. apríla sa konali pracovné stretnutia so zástupcami Výskumného inštitútu detskej psychológie a patopsychológie (ďalej len „VÚDPaP“), MŠVVaŠ SR a odborníkmi v oblasti inklúzie z národnostných menšín k dopadom transformácie poradenského systému na národnostne zmiešanom území.

Dňa 3. apríla 2023 sa konalo pracovné stretnutie MŠVVaŠ SR, Zväzu maďarských pedagógov na Slovensku (ZMPS) a odborníkov vo vzdelávaní národnostných menšín k aktuálnym otázkam reformy školstva v kontexte vzdelávania národnostných menšín v ZŠ a Gymnáziu s vyučovacím jazykom maďarským na Dunajskej ulici v Bratislave za účasti štátneho tajomníka Slavomíra

Partilu. Na pracovnom stretnutí sa diskutovalo o piatich bodoch: 1. Kurikulárna reforma, 2. Vyučovanie predmetu Slovenský jazyk a slovenská literatúra, 3. Inkluzívne vzdelávanie, 4. Učebné materiály pre národnostné školy, 5. Odborné národnostné školy.

V dňoch 12. a 13. 10. 2023 sa uskutočnila konferencia organizovaná NIVaM v spolupráci s MŠVVaŠ SR s názvom „Zmeny vo vyučovaní v národnostných školách – národnostné jazyky vo vzdelávaní“. Cieľom konferencie bolo oboznámiť pedagogickú a odbornú verejnosť s legislatívnymi a systémovými zmenami vo vzdelávaní národnostných menšín, diskutovať o problematike vzdelávacích politík pre národnostné menšiny, osobitne o národnostných jazykoch vo vzdelávaní v prepojení s princípmi inklúzie a národnostného školstva. (Link: <https://nivam.sk/pozvanka-na-konferenciu-zmeny-vo-vyucovaní-v-narodnostnych-skolach-narodnostne-jazyky-vo-vzdelavani/>)

3. Účinné vytváranie možností výchovy a vzdelávania detí v ich rómskom materinskom jazyku

MŠVVaŠ SR už druhý rok realizuje pilotný projekt spolu s Radou Európy názvom „Romani-plurilingual policy experimentation - Inklúzia rómskych detí vo vzdelávaní – plurilingválny prístup“. Projekt sa realizuje v období rokov 2022 – 2025. Do projektu sú zapojené školy z 3 krajín Európskej únie: Slovensko, Slovinsko a Grécko a bude zapojených zhruba 1000 rómskych žiakov. Na Slovensku sa do pilotného overovania zapojili štyri základné školy (v r. 2023 jedna škola odstúpila kvôli zmene riadenia v škole) s vysokým zastúpením žiakov z rómskej minority, ktoré budú svoje aktivity realizovať v niekoľkých triedach. Rómsky jazyk je vyučovaný pedagógmi, ktorí budú odborne zaškolení prostredníctvom školení a workshopov pod gesciou Rady Európy. Cieľom pilotného projektu je vytvárať príležitosti na rozvoj povedomia rómskych i nerómskych žiakov o rómskom jazyku, kultúre a histórii. Pilotné overovanie všeobecnejšie prispeje k pochopeniu spôsobov, akými by sa koncept viacjazyčného a interkultúrneho vzdelávania Rady Európy mohol premietnuť do praxe v triede s cieľom zabezpečiť inkluzívne vzdelávanie žiakov z jazykových menšín. Pilotné overovanie bude mať dosah na účinnejšiu inklúziu rómskych žiakov v primárnom veku v zúčastnených školách; významnú inováciu vo výučbe rómskeho jazyka, histórie a kultúry pre rómskych aj nerómskych žiakov; budovanie sietí škôl v zúčastnených krajinách a medzi nimi. Školy zapojené do projektu vyučujú nielen rómskych žiakov, ale aj žiakov z majority.

V marci 2022 sa realizovala prvá otváracia online konferencia tohto projektu, následne v júni 2022 sa realizovalo úvodné stretnutie k projektu s riaditeľmi a učiteľmi zúčastnených škôl a osobné pracovné stretnutie riadiacej skupiny v sídle Rady Európy v Štrasburgu. V školskom roku 2022/2023 sa na mesačnej báze realizovali stretnutia riadiacej skupiny (koordinátor z Rady Európy, odborný koordinátor, národní koordinátori) k projektu, dve kolá online stretnutí so školami a pracovná cesta odborného koordinátora projektu a národného koordinátora MŠVVaŠ SR do niektorých škôl zahrnutých do projektu v rámci Slovenska. V termíne 15. – 16. jún 2023 sa konalo druhé osobné stretnutie riadiacej skupiny v sídle Rady Európy v Štrasburgu, kde každá krajina referovala o problémoch, úspechoch, výzvach súvisiacich s implementáciou projektu za školský rok 2022/2023 a dohodlo sa na budúcich aktivitách projektu, spôsoboch spolupráce medzi školami a spôsoboch informovania o projekte na národnej a medzinárodnej úrovni. Ukončenie realizácie projektu v roku 2025 prinesie

vyhodnotenie výsledkov pilotného overovania a je predpokladom výučby rómskeho jazyka na základných školách v markantnejšom meradle. (Link: <https://www.coe.int/en/web/language-policy/romani>)

NIVaM je prijímateľom preddefinovaného projektu „Inovatívne vzdelávanie učiteľov s cieľom zvýšiť ich interkultúrne kompetencie vo vzdelávacom procese rómskych žiakov“, známeho pod sloganom *Spolu s Rómami dosiahneme viac*. Projektovým partnerom je Európske Wergeland Centrum, ktoré má sídlo v Oslo, Nórsku. Projekt je podporený v rámci programu Miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov, ktorý je financovaný z Nórskeho grantov a zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky. Zámerom projektu je systémová podpora škôl so žiakmi z rómskych komunít so zavedením vyučovania rómskeho jazyka a literatúry vo formálnom a neformálnom vzdelávaní. Všetky aktivity projektu smerujú k podpore interkultúrneho vzdelávania a budovaniu demokratického a inkluzívneho školského prostredia. V roku 2023 boli zrealizované tieto projektové aktivity:

- Dňa 22. 06. 2023 NIVaM realizoval *on-line školenie manažmentu škôl*, ktoré do dnešného dňa absolvovalo 80 riadiacich pracovníkov. Cieľom vzdelávania bolo oboznámiť riaditeľov škôl a pracovníkov, ktorí sa podieľajú pri tvorbe školského vzdelávacieho programu s príkladmi dobrej praxe v oblasti implementácie rómskeho jazyka a rómskej kultúry v pedagogickej praxi, prostredníctvom toho podporovať interkultúrnú výchovu a zohľadňovať jazykovú odlišnosť žiakov z marginalizovaných rómskych komunít.
- Pokračovanie v realizácii inovatívneho vzdelávania „*Interkultúrne vzdelávať v školách so žiakmi z rómskych komunít*“, ktoré doposiaľ absolvovalo 65 pedagogických a odborných zamestnancov. V súčasnosti je prijatých 19 pedagógov. Vzdelávanie plánujeme ukončiť záverečnými obhajobami v januári 2024. Priebežne poskytujeme pedagógom študijné materiály v oblastiach rómskeho jazyka, rómskej kultúry a rómskej histórie. Zabezpečujeme práce súvisiace so zabezpečením materiálno-technického vybavenia vzdelávania. Pravidelne organizujeme stretnutia s expertmi pre rómsky jazyk, rómsku kultúru, interkultúrne vzdelávanie.
- V máji 2023 úspešne absolvovali štátnu jazykovú skúšku z rómskeho jazyka na Štátnej jazykovej škole v Prahe ďalší 4 odborní pracovníci. Doposiaľ sa vyškolilo 13 pedagogických a odborných pracovníkov v rámci aktivity s názvom „Príprava pedagógov a odborných pracovníkov na štátnu jazykovú skúšku z rómskeho jazyka“. Táto aktivita sledovala tieto ciele:
  1. Osvojiť si rozsah kompetencií, ktoré zodpovedajú úrovni C1 Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky.
  2. Osvojiť si slovnú zásobu v rómskom jazyku (približne 4 000 lexikálnych jednotiek).
  3. Osvojiť si vedomosti z rómskych reálií a rómskej literatúry.
  4. Vedieť používať rómsky jazyk a aplikovať získané vedomosti z rómskych reálií a rómskej literatúry v písomnej a ústnej podobe na komunikačnej úrovni C1 Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky.
- V júni 2023 sa úspešne zrealizovali vzdelávacie tréningy pre 32 pedagogických a odborných pracovníkov v Európskom Wergeland Centre v Oslo. Spolu za projekt sa tejto aktivity zúčastnilo 60 pedagogických a odborných pracovníkov, ktorí pracujú

so žiakmi z rómskych komunít a participujú na budovaní inkluzívneho školského prostredia pre všetkých. Vzdelávacie tréningy boli zamerané na tieto ciele:

1. Zlepšiť kompetencie učiteľov a ďalších pedagogických zamestnancov v súvislosti s diverzitou v triede a v škole.
  2. Oboznámiť účastníkov s najnovšími prístupmi a metódami vo výchove a vzdelávaní k ľudským právam a demokratickému občianstvu, podporiť ich využívanie vo vzdelávacej praxi vrátane Referenčného rámca kompetencií pre demokratickú kultúru Rady Európy.
  3. Zvýšiť povedomie a ďalej rozvíjať zručnosti, ako vytvárať priestor pre všetkých, v rámci ktorého sa rozvíja rešpektujúci dialóg, kritické myslenie a rešpektovanie odlišností.
  4. Podporiť účastníkov pri uplatňovaní vyučovacích stratégií a nástrojov podporujúcich inkluzívne a demokratické vzdelávacie prostredie v triede a v škole na základe celoškolského prístupu.
  5. Posilniť sebadôveru pri uplatňovaní interaktívnych metód a metód zameraných na žiaka.
  6. Predstaviť príležitosť na výmenu osvedčených postupov v tejto oblasti medzi Nórskom a Slovenskom.
- Zrealizovali sa 2. ročníky Slovenskej akadémie (2021/2022, 2022/2023) - 60 absolventov akadémie. Počas projektu 60 účastníkov implementovali poznatky v škole v rámci akčného plánu. Implementácia akčných plánov v dvadsiatich školách sa uskutočnilo pod supervíziou školiteľov a projektového tímu NIVaM. Počas tejto implementácie sa školám poskytovala metodickú podporu, konzultácia k ekonomickej agende k zúčtovaniu finančných prostriedkov, ktoré každá škola získala v rámci zmluvy o poskytnutí finančných prostriedkov na financovanie vzdelávacieho podujatia "*Slovenská akadémia*". Evalvačné hodnotenie akadémie 2022/2023 bolo zrealizované v 6/2023. Hlavné zameranie a ciele Slovenskej akadémie boli tieto:
    - rozvíjať profesijné kompetencie učiteľov a vedúcich pracovníkov škôl s cieľom presadzovať a uplatňovať inkluzívne princípy v školskom prostredí;
    - podporiť školy v zavádzaní zmien v kľúčových oblastiach školského života, ako sú vyučovanie a učenie sa, riadenie či spolupráca s komunitou;
    - oboznámiť účastníkov s najnovšími prístupmi a nástrojmi Rady Európy v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam a demokratickému občianstvu vrátane Referenčného rámca kompetencií pre demokratickú kultúru a podporovať ich využitie vo vzdelávacej praxi;
    - podporiť partnerstvo a spoluprácu medzi školami a ostatnými aktérmi.
  - Finalizujú sa učebné materiály: Rómsko-slovenské čítanky pre žiakov 3. a 4. ročníka ZŠ, pracovné zošity k čítankám, učebnicu rómskeho jazyka *Amari romaňi čhib* pre mierne pokročilých vrátane pracovného zošita a manuálu pre učiteľa, metodiku k dejepisnej čítanke - Pátrame po minulosti, metodiku k História Rómov, Rómsko-slovenský a slovensko-rómsky slovník, Pravidlá rómskeho pravopisu v prepracovanej a rozšírenej verzii a publikáciu so zameraním na príklady dobrej praxe v oblasti implementácie ľudských práv v školskom prostredí a podporovania demokratického občianstva vo formálnom a neformálnom vzdelávaní.

- Vzhľadom na úspešnosť projektu bolo nórsnym donorom podporené rozšírenie projektu s termínom ukončenia projektu do 30. 04. 2024. V rámci rozšírenia projektu sa zrealizovali tieto aktivity:
  1. *Vzdelávacie tréningy v medzinárodnom vzdelávacom centre Auschwitz/Birkenau.* Aktivita bola zrealizovaná v novembri 2023 pre 20 pedagogických a výskumných pracovníkov. Cieľom vzdelávacích tréningov bolo rozšíriť kompetencie pedagogických a výskumných pracovníkov v oblasti ľudských práv so zameraním na rómsky holokaust počas druhej svetovej vojny. Absolventi vzdelávacích tréningov budú implementovať svoje získané poznatky vo svojej pedagogickej praxi a výskumnej práci. Zámerom je odstraňovať predsudky a stereotypy prevládajúce v majoritnej spoločnosti, ktorá je často netolerantná voči menšinám. V rámci tejto aktivity plánujeme zrealizovať workshop, ktorý sa uskutoční v januári 2024 v Bratislave.
  2. Učítelia rómskeho jazyka. Nadviazala sa spolupráca s 10 pedagógmi, ktorí majú úspešne absolvovanú štátnu jazykovú skúšku z rómskeho jazyka. Učítelia rómskeho jazyka, ktorí boli vyškolení v rámci tohto projektu, budú svoje vedomosti a poznatky implementovať vo svojej pedagogickej činnosti a práci s deťmi z marginalizovaných rómskych komunít. Keďže učiteľov rómskeho jazyka je nedostatok, chceme, aby tí, ktorí sa vyškolili, učili rómsky jazyk a realizovali akčný plán pre vyučovanie rómskeho jazyka. Cieľom je rozšíriť ľudské zdroje v súvislosti so vzdelávaním v rómskom jazyku.
- V súvislosti s realizáciou projektu sa priebežne spravuje *metodologický a vzdelávací portál*: <https://spolu-together-jekhetane.sk/sk> a realizujeme práce súvisiace s publicitou projektu a záverečnou konferenciou, ktorá bude v dňoch 8.4.-10.4. 2024 v Bratislave.
- Priebežne sa pripravujú podklady k udržateľnosti projektu Spolu s Rómami dosiahneme viac.

4. Posilnenie výchovy a vzdelávania detí a mládeže v duchu ideí tolerance, interkultúrneho a interetnického dialógu

MŠVVaŠ SR na rok 2023 vyčlenilo účelové finančné prostriedky na financovanie rozvojových projektov „Podpora regionálnej a multikultúrnej výchovy žiakov patriacich k národnostným menšinám 2023“ vo výške 50 000,- Eur. Oblasťou podpory sú aktivity formujúce vzťah k histórii, kultúre, tradíciám; historické fakty vlastného regiónu zamerané na spolužitie národnostných menšín, aktivity prispievajúce k spolunažívaniu detí rôznych národnostných menšín a majority, aktivity zamerané na podporu národnostnej identity, spoznávanie a zachovanie tradičnej kultúry s dôrazom na ich miestny a regionálny charakter (hudobné, tanečné, divadelné, výtvarné ako aj remeselnícke aktivity). V rámci výzvy na podávanie žiadostí bolo MŠVVaŠ SR v stanovenom termíne predložených celkom 54 žiadostí s celkovou požadovanou sumou 103 515 €. Komisia MŠVVaŠ SR na vyhodnotenie žiadostí o financovanie rozvojového projektu vybrala najlepších 30 projektov na pridelenie účelových finančných prostriedkov v celkovej výške 50 000 €. (Link: <https://www.minedu.sk/vyhodnotenie-vyzvy-podpora-regionalnej-a-multikulturalnej-vychovy-ziakov-patriacich-k-narodnostnym-mensinam-2023/>)

Nadalej sa realizuje spoločný projekt Európskej Únie a Rady Európy „INSCHOOL – Inclusive schools: Making difference for Roma children“, ktorý sa začal realizovať na Slovensku v roku 2017 a plán skončenia je rok 2027. Zameriava sa na podporu sociálneho začleňovania Rómov prostredníctvom podpory inkluzívnych vzdelávacích politík a praxe v Bulharsku, v Českej republike, v Maďarsku, v Rumunsku, v Slovenskej republike a v Spojenom Kráľovstve. Projekt INSCHOOL zaviedol do škôl metodológiu, ktorá vychádza z „Indexu inklúzie: sprievodca pre rozvoj školy vychádzajúci z inkluzívnych hodnôt“ od autorov T. Booth a M. Ainscowa (2016). V prvých dvoch cykloch riešenia projektu sa pracovalo so školami, kým v treťom cykle riešenia projektu, t. j. od augusta 2022 je vytvorená národná pracovná skupina, ktorá v úzkej spolupráci s ministerstvami školstva sa v každej krajine zameriava na medzery a rozpory medzi existujúcimi politikami a praxou na školách a poskytuje pomoc pri ich odstraňovaní. Týmto spôsobom sa snaží o prenos inkluzívnej praxe zo vzdelávania do inkluzívnych politík na celoštátnej úrovni. V máji 2023 za účasti zástupcov MŠVVaŠ SR a Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity sa konala druhá študijná návšteva projektu INSCHOOL v Lisabone na tému "Úspech Portugalska v oblasti vzdelávania: Vývoj politiky a praxe inkluzívneho vzdelávania". Cieľom študijnej návštevy bolo čerpať z pozitívnych skúseností Portugalska v oblasti vzdelávania a podporiť výmenu poznatkov medzi zainteresovanými stranami zapojenými do projektu INSCHOOL. V júli 2023 sa uskutočnil v rámci projektu Kurz odbornej prípravy v Budapešti. Poskytol účastníkom (aj zástupcovia MŠVVaŠ SR) príležitosť zažiť, premýšľať a diskutovať o otázkach súvisiacich s tvorbou vzdelávacej politiky, najmä o možnostiach politiky na podporu učiacich sa zo znevýhodneného prostredia. Kurz odbornej prípravy bol prvým stretnutím Programu odbornej prípravy, ktorý sa realizuje od júla 2023 do februára 2024 prostredníctvom série pravidelne a včas plánovaných podujatí. (Link: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/inclusive-education-for-roma-children>)

PRO Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie (VÚDPaP) v r. 2023 vypracoval úpravy a zmeny diagnostických postupov v obsahových a výkonových štandardoch: Štandard k diagnostike kognitívnych schopností „Diferenciálna diagnostika kognitívnych schopností detí zo sociálne znevýhodneného prostredia“, vypracoval odborné a diagnostické postupy orientované na deti a mládež rómskej národnosti, metodické a metodologické manuály, vzdelávacie aktivity v oblasti inovovanej psychodiagnostiky a implementácie systému podporných opatrení, realizoval prezenčné vzdelávanie „Špecifiká rómskeho jazyka v kontexte diagnostiky detí z marginalizovaných rómskych komunit“, vzdelávanie PZ, OZ prostredníctvom informačnej kampane implementácie systému podporných opatrení zameraných na desegregáciu z Plánu obnovy a odolnosti. (Link: <https://vudpap.sk/prihlasujte-sa-na-vzdelavanie-specifika-romskeho-jazyka-v-kontexte-diagnostiky-deti-z-marginalizovanych-romskych-komunit/>)

5. Posilnenie vzdelávacích programov pre pedagogických zamestnancov, odborných zamestnancov škôl a školských zariadení v oblasti vzdelávania osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám, inkluzívneho vzdelávania, interkultúrneho a interetnického dialógu

Pri posilnení vzdelávacích programov pre pedagogických zamestnancov, odborných zamestnancov škôl a školských zariadení v oblasti vzdelávania osôb patriacich k národnostným

menšinám a etnickým skupinám, inkluzívneho vzdelávania, interkultúrneho a interetnického dialógu, je cieľom a poslaním NIVAM-u - pracovisko v Komárne, v komponente K-6 Plán obnovy a odolnosti: Zlepšenie podmienok používania jazykov národnostných menšín a etnických skupín v praxi s cieľom zvyšovať jeho úroveň. Posilniť povedomie majority a dostupnosť kultúry pre osoby patriace k národnostným menšinám, odbúravať predsudky a stereotypy a podporovať proces sociálnej a školskej inklúzie. Pri odborných podujatiach podávať informácie a vzdelávať pedagogických a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení, aby deti, žiaci a adolescenti zo znevýhodnených skupín boli zapájané do rôznych školských a kultúrnych aktivít a prebiehali aj neformálno-vzdelávacie a významné kultúrno-spoločenské aktivity v predmetnej oblasti – kreatívne podujatia, ktoré prispeli k predchádzaniu diskriminácie a sociálneho vylúčenia detí, žiakov a adolescentov žijúcich v marginalizovaných rómskych komunitách. Pomocou vzdelávania programov inovačného vzdelávania v oblasti *Podporných opatrení v inklúzii jednotlivých národnostných menšín* sa naďalej docieľuje, aby sa odbúravali predsudky, aby v praxi nebola používaná segregácia, ale plne nabehla školská inklúzia. V rámci metodologickej podpory s riaditeľmi škôl a školských zariadení, s podpornými tímami alebo, ak škola nedisponuje s odborným tímom, tak s odbornými zamestnancami školy je úlohou zvyšovať povedomie inklúzie. Snahou je naučiť pedagógov ako zavádzať podporné opatrenia pre rómske deti a žiakov v školskej inklúzii do bežných tried. Umiestnenie detí a žiakov do špeciálnych škôl musí byť vyhradené len pre špecifické a ťažké prípady s diagnózami, na základe vyšetrení centra psychologického poradenstva a v oblasti zdravotníctva. V programe inovačného vzdelávania *Poskytovanie podporných opatrení deťom a žiakom v mladšom a staršom školskom veku* školí pracovisko NIVaM v Komárne aj neverejné skupiny - základné školy a špeciálne základné školy s vyučovacím jazykom maďarským. Pripravujú pedagogických a odborných zamestnancov, aby deti a žiaci s prostredia národnostnej menšiny, a z marginalizovaných komunít sa plne vzdelávali v bežných školách. Nakoľko regióny južného Slovenska sú väčšinou národnostne zmiešané, je obzvlášť dôležité upriamiť pozornosť na túto problematiku. (Link: https://mpc-edu.sk/sk/ponuka-vzdelavania-23-24?search=&pracovisko_mpc_id=4&type=13&project_id=16&free=1)

6. Tvorba obsahových a výkonových štandardov a učebníc pre špecifické vyučovacie predmety primárneho a nižšieho sekundárneho vzdelávania s vyučovacím jazykom národnostných menšín (hudobná výchova, vlastiveda, dejepis) a pre vyučovací predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra pre primárne a nižšie sekundárne vzdelanie s vyučovacím jazykom národnostných menšín podľa úrovni SERR

MŠVVaŠ SR schválilo 2. marca 2023 k štátnemu vzdelávaciemu programu vzdelávací štandard z dejepisu pre gymnáziá so štvorročným vzdelávacím programom s vyučovacím jazykom maďarským s platnosťou od 1. 9. 2023. (Link: <https://www.minedu.sk/vzdelavaci-standard-z-dejepisu-pre-gymnazia-so-stvorrocny-m-vzdelavacim-programom-s-vyuovacim-jazykom-madarskym/>)

Bol pripravený Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie (ďalej len „ŠVP“), ktorý schválil dňa 31. 3. 2023 pod č. 2023/831:7-A2140 minister školstva a podľa ktorého sa môže uskutočňovať výchova a vzdelávanie od prvého ročníka: od školského roku 2023/2024 v základných školách, s ktorými bola uzavretá dohoda o experimentálnom overovaní;

od školského roku 2024/2025 alebo 2025/2026 v základných školách na základe registrácie školy v rezortnom informačnom systéme. Všetky základné školy majú povinnosť postupovať podľa neho vo výchove a vzdelávaní od prvého ročníka od školského roku 2026/2027.

Nový štátny vzdelávací program obsahuje vzdelávací štandard „Jazyk a komunikácia“, v rámci ktorej sa vypracovali štandardy pre predmety: slovenský jazyk a literatúra, maďarský jazyk a literatúra, nemecký jazyk a literatúra, rómsky jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, ruský jazyk a literatúra, ukrajinský jazyk a literatúra, slovenský jazyk a slovenská literatúra, slovenský jazyk ako druhý jazyk – cudzinci a cudzie jazyky. V rámci štátnych vzdelávacích programov (ŠVP) sú vypracované aj kapitoly: Osobitosti výchovy a vzdelávania žiakov v národnostných školách a národnostných triedach, Osobitosti výchovy a vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, Osobitosti výchovy a vzdelávania cudzincov pre pripravované pedagogické dokumenty pre základné a stredné školy. (Link: [Štátne vzdelávacie programy | Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky \(minedu.sk\)](https://www.minedu.sk/))

Pracovisko NIVaM v Komárne v spolupráci s MŠVVaŠ SR koordinuje tvorbu didaktických pomôcok pre základné školy s VJM pod názvom „SLOVENČINA INAK“, ktoré sú dostupné popri materiáloch pre 5. ročník základných škôl s VJM z r. 2022, už aj pre 6. ročník ZŠ s VJM (Link: [Viki \(iedu.sk\)](https://www.viki.iedu.sk/)), momentálne sa pracuje na zverejnení materiálov vypracovaných pre 1.- 4. ročníky ZŠ s VJM.

Odpočít plnenia úloh Štatistického úradu k Akčnému plánu ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025

ŠÚ SR – odpočet plnenia úloh

AP 1.: Oblasť legislatívneho a inštitucionálneho zabezpečenia ochrany práv a postavenia národnostných menšín

Aktivita 2

Zabezpečenie procesu prípravy legislatívnych zmien v oblasti používania jazykov národnostných menšín v nadväznosti na výsledky Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2021 s účinnou participáciou národnostných menšín:

Štatistický úrad SR poskytol súčinnosť Úradu splnomocnenca vlády pre národnostné menšiny pri príprave Nariadenia vlády Slovenskej republiky, ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 15 % obyvateľstva. Nariadenie vyšlo v Zbierke zákonov 2. 2. 2023, pod číslom 35/2023 a nadobudlo účinnosť 1. 3. 2023. ŠÚ SR vypracoval a poskytol údaje pre zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 15 % obyvateľstva.

AP 3.: Oblasť zhromažďovania údajov týkajúcich sa národnostných menšín a materinského jazyka a zlepšenie informovanosti verejnosti o národnostných menšinách a etnických skupinách

Aktivita 1: Zabezpečenie dôslednej analýzy údajov o obyvateľoch z hľadiska ich národnostnej príslušnosti zo Sčítania 2021 za plnej participácie národnostných menšín na súvisiacich procesoch

Štatistický úrad spracoval a publikoval komplexné údaje súvisiace s národnosťou obyvateľov s trvalým pobytom v obciach SR:

- „Základné výsledky“ zahŕňajú údaje o národnosti, ďalšej národnosti a materinskom jazyku až do úrovne obcí (<https://www.scitanie.sk/obyvatelia/zakladne-vysledky>)
- „Rozšírené výsledky“ obsahujú údaje sú spracované formou multidimenzionálnych tabuliek o národnosti, ďalšej národnosti a materinskom jazyku v kombinácii s ďalšími relevantnými premennými (pohlavie, vek, rodinný stav, náboženské vyznanie, vzdelanie, ekonomická aktivita atď.), väčšinu až do úrovne okresov (<https://www.scitanie.sk/obyvatelia/rozsiрене-vysledky>),
- „Geopriestorové údaje“ prezentujú údaje v tematických mapách formou kartogramov a kartodiagramov do úrovne obcí (<https://gis.scitanie.sk/portal/apps/sites/#/obyvatelia>).

Zároveň Štatistický úrad SR vydal v roku 2023 dve analytické publikácie:

- *Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021: Národná analytická správa (30.6.2023)*, ktorá obsahuje, o. i., analytické texty súvisiace s národnosťou obyvateľov

(<https://www.scitanie.sk/analyzy/analyticka-publikacia-scitanie-obyvateľov-domov-a-bytov-2021-narodna-analyticka-sprava>)

- *Štatistika v súvislostiach: Rodinné správanie populácie Slovenska*, ktorá obsahuje analýzy rodinných štruktúr i podľa národnosti členov rodín (<https://www.scitanie.sk/analyzy/analyticka-publikacia-statistika-v-suvislostiach-rodinne-spravanie-populacie-slovenska>)

Aktivita 2 – V súčinnosti s národnostnými menšinami zabezpečenie viacúrovňovej komunikácie k výsledkom analýz údajov zo SODB 2021 a príprava odborných podujatí a podujatí pre širokú verejnosť

Štatistický úrad SR v rámci komunikačných aktivít zverejšňoval príspevky na tému národnosť/materinský jazyk prostredníctvom webstránky v časti *Mediálne aktuality* (6 príspevkov), poskytoval užívateľom dátové výstupy ad hoc (cca 20 ad hoc výstupov) a tematiku promoval i na sociálnych sieťach (cca 100 príspevkov).

Odpočít plnenia úloh z Akčného plánu ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025 za rok 2023 za rezort vnútra

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky je gestorom aktivity/opatrenia 5. Zohľadnenie potrieb osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám v rámci reformy verejnej správy a digitalizácie verejnej správy v rámci operačného cieľa 4. Zlepšenie podmienok používania jazykov národnostných menšín a etnických skupín Akčného plánu ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám za roky 2021 – 2025.

Pri budovaní klientskych centier sa zohľadňujú práva národnostných menšín, a to dodržiavaním zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov. Všade, kde to zákon predpisuje, sú v klientskych centrách dvojjazyčné názvy. V súčasnosti je otvorených 65 klientskych centier z plánovaného počtu 78. V roku 2023 nebolo otvorené žiadne nové klientske centrum.

V rôznych fázach rozpracovanosti sú ďalšie klientske centrá, ktoré plánuje Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky realizovať postupne v závislosti od dostupného finančného krytia a procesu verejného obstarávania. Ide napr. o okresné mestá Senica, Lučenec či Michalovce.